UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Diplomová práce

Vynucování soudních rozhodnutí o výchově a výživě dítěte

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

2008

Jana Musilová

Fryšava 130

592 04 Fryšava pod Žákovou horou

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 17.3.2008

Jana Musilová!

Jana Musilová

Poděkování

Děkuji vážené paní Prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování diplomové práce. Zároveň děkuji za pomoc při získávání praktických poznatků paní JUDr. Haně Vrané, JUDr. Blance Stiboříkové, JUDr. Ireně Bartoníčkové a Mgr. Janu Skořepovi.

V Praze dne 17.3.2008

Jana Musilová

Obsah:

Úvod 2
Terminologie 4
Vynucování soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí 5
1.1. Specifika výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí 5
1.1.1 Vykonatelná rozhodnutí o výchově 5
1.1.2 Zásady ovládající vykonávací řízení o výchově 6
1.1.3 Zvláštní povaha vymáhané povinnosti 6
1.1.4 Právní úprava výkonu rozhodnutí o výchově 7
1.2 Příslušnost soudu 8
1.3 Účastníci řízení 8
1.3.1 Věcná legitimace 9
1.3.2 Dítě jako účastník řízení 10
1.4 Zahájení vykonávacího řízení 11
1.4.1 Zahájení řízení na návrh 11
1.4.2 Zahájení řízení bez návrhu 12
1.4.3 Poplatková a spisová povinnost 12
1.5 Činnost soudu před nařízením jednání 12
1.6 Nařízení výkonu rozhodnutí o výchově 13
1.6.1 Způsoby nařízení a provedení a volba způsobů 14
1.6.2 Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí o výchově 15
1.7 Výkon rozhodnutí ukládáním pokut 16
1.8 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte 17
1.9 Výkon rozhodnutí o ústavní a ochranné výchově 19
1.10 Výkon předběžného opatření podle § 76a OSŘ 20
1.11 Odložení a zastavení výkonu rozhodnutí 22
1.12 Změna poměrů 22
1.13 Praxe soudů ve vykonávacím řízení o výchově nezletilého dítěte 23
1.14 Navrhovaná změna úpravy výkonu rozhodnutí 26
1.15 Mezinárodní a komunitární úprava 27
1.15.1 Vykonatelnost rozhodnutí o právu na styk s dítětem a o navrácení dítěte 28
1.15.2. Výkon rozhodnutí o úpravě styku s dítětem a o navrácení dítěte 28
Vynucování soudních rozhodnutí o výživě dětí 29
2.1 Výkon rozhodnutí o výživě 29
2.1.1 Vykonatelná rozhodnutí 29
2.1.2 Příslušnost soudu 31
2.1.3 Účastníci řízení 31
2.1.4 Zahájení vykonávacího řízení 31
2.1.5 Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí 32
2.1.6 Způsoby provedení výkonu rozhodnutí 33
2.1.7 Srážky ze mzdy nebo jiných příjmů povinného 33
A. Přednostní pohledávky 34
B. Změny v nalézacím řízení 34
C. Zastavení výkonu rozhodnutí 36
2.1.8 Výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky 36
2.1.9 Prodej movitých a nemovitých věcí 37
2.1.10 Ostatní způsoby provedení výkonu rozhodnutí 37
2.1.11 Praxe soudů při vymáhání výživného 37
2.2 Soudní exekuce pro výživné 40
2.2.1 Místní příslušnost 40

2.2.2 Návrh na zahájení exekučního řízení 40
2.2.3 Exekuční příkaz 41
2.2.4 Provádění exekuce 41
2.2.5 Jednotlivé způsoby provedení exekuce 41
2.2.6 Praxe exekutorů při vymáhání výživného 42
2.3 Vymáhání výživného ve vztazích s mezinárodním prvkem 43
2.3.1. Vymáhání výživného z ciziny 44
2.3.2 Vymáhání výživného do ciziny 45
2.4 Vymáhání výživného podle TZ 45
2.4.1.Trestný čin zanedbání výživy versus výkon rozhodnutí a soudní exekuce 47
2.5 Navrhovaná úprava měnící OSŘ a některé další zákony 48
Závěr 50
Použitá literatura: 52
Seznam zkratek: 54
Příloha - přehled 55

Úvod

Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) zaručuje rodičům právo péče o děti a jejich výchovu a tomu odpovídá ústavně zaručené právo dětí na rodičovskou výchovu a péči. Do řádně fungujících rodinných vztahů by nemělo být zasahováno, a to ani ze strany státních orgánů. Pokud rodina neplní své základní funkce, přejímá roli „ochránce dítěte“ soud. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dítěte, ať už uskutečňované soukromými nebo veřejnými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.[1]

Dle údajů Českého statistického úřadu se více než polovina manželství rozvádí (v 60% rozvodů se jedná o manželství s nezletilými dětmi) a 31% dětí se rodí v nesezdaném soužití. Oproti minulosti, kdy absolutní většina dětí žila a vyrůstala v úplných rodinách, jde o situaci odlišnou. Soudy tak musí mnohem častěji rozhodovat o svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů, do společné či střídavé výchovy obou rodičů či o úpravě styku rodičů s dítětem.

V praxi rovněž nastávají případy, kdy rodič, kterému bylo svěřeno dítě do výchovy, neumožňuje druhému rodiči podílet se na jeho výchově. Druhý rodič mívá omezen nebo zmařen styk s dítětem, rovněž není informován o podstatných skutečnost týkajících se dítěte, zejména o záležitostech školních, zdravotních a jiných. Je třeba si uvědomit, že každý rodič má v životě dítěte nezastupitelnou roli, každý rodič je schopen dítěti poskytnout určité hodnoty, a proto je nutné upevňovat vzájemné vztahy mezi dítětem a oběma rodiči. Pravidlem by tedy mělo být respektování a dobrovolné plnění soudních rozhodnutí, kterými soud rozhodl o úpravě poměrů k nezletilému dítěti tak, aby byl v případě narušených rodinných vztahů co nejméně ohrožen jeho vývoj. Negativní důsledky neplnění soudních rozhodnutí mají významný vliv na samotné dítě i na separovaného rodiče. Vykonávací řízení představuje velmi citlivou oblast soudů, která často není ušetřena kritice ze strany rodičů, odborné či laické veřejnosti.

Výkon rozhodnutí o výchově dětí je svěřen výlučně soudům, které jej provádí za součinnosti státních orgánů. Postup soudu při výkonu rozhodnutí je upraven odlišně od klasického vykonávacího řízení s ohledem na specifickou povahu tohoto výkonu rozhodnutí.

S výchovou a úpravou styku rovněž úzce souvisí majetkové aspekty rodinných vztahů, a to plnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Výživné coby opakující se peněžité plnění má dítěti zajistit uspokojování jeho základních potřeb a je výrazem práva dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Každý rodič musí dostát své vyživovací povinnosti bez ohledu

[1] čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

na skutečnost, zda se svým dítětem žije či nikoli. Žije-li rodič se svým dítětem ve společné domácnosti, zpravidla plní svoji vyživovací povinnost naturální péčí o dítě a péčí o společnou domácnost. Nežije-li rodič s dítětem ve společné domácnosti, je povinen podílet se na výživě dítěte plněním vyživovací povinnosti stanovené soudním rozhodnutím.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem stanovená vykonatelným rozhodnutím soudu však nebývá stále častěji dobrovolně plněna. Nejsou ojedinělé případy, kdy povinný rodič odmítá druhému rodiči poskytovat výživné s odkazem na to, že mu druhý rodič brání ve styku s dítětem, příp. styk znepříjemňuje. Často se jedná o projev nezodpovědného a úmyslného jednání povinné osoby. Dalším důvodem může být i nedůvěra povinných v rozhodování soudu, které je subjektivním hodnocením majetkových poměrů rodičů a odůvodněných potřeb dítěte soudem. Jedno je však jisté – účastníci mají právo využít všech prostředků daných právním řádem k ochraně svých práv a pakliže jim je rozhodnutím uložena nějaká povinnost, měli by ji plnit.

Plnění vyživovací povinnosti může být vynucováno cestou soudního výkonu rozhodnutí prováděného soudem nebo cestou soudní exekuce prováděné soukromým exekutorem. Volba způsobu provádění vynucování rozhodnutí o běžném či dlužném výživném je na oprávněném.

Tato diplomová práce je rozdělena do dvou částí. První část pojednává o průběhu výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a okrajově o problematice mezinárodních únosů dětí. Druhá část je věnována vynucování soudních rozhodnutí ukládajících plnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem soudy či soudními exekutory. Je rozdělena do 4 podkapitol pojednávajících o výkonu rozhodnutí o výživě, soudní exekuci pro výživné, vymáhání výživného ve vztazích s mezinárodním prvkem a možnosti vynucování vyživovací povinnosti podáním trestního oznámení pro trestný čin zanedbání povinné výživy.

Cílem této diplomové práce je zaměřit se na úpravu problematiky vynucování soudních rozhodnutí o výchově a výživě dítěte v českém právním řádu a na praktické zkušenosti soudů v oblasti vykonávacího řízení o výchově a výživě, příp. soukromých exekutorů při vymáhání výživného. Za účelem získání praktických poznatků jsem absolvovala stáže u Okresního soudu v Příbrami, Obvodního soudu pro Prahu 5 a zúčastnila jsem se mezinárodní konference „Když rodič unese vlastní dítě" řešící problematiku mezinárodních únosů dětí. Současně jsem oslovila desítky soudů a exekutorských úřadů s cílem získat praktické zkušenosti a orientační počty vyřizovaných věcí. Na závěr obou částí zařazuji samostatnou kapitolu o poznatcích z této praxe.

Terminologie

Pojem vykonávací řízení je v této práci používán pro soudní výkon rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte a pro soudní výkon rozhodnutí o výživě. Podkladem pro vykonávací řízení je vykonatelné rozhodnutí.

Pojem exekuční řízení je používán pro soudní exekuci pro výživné prováděnou soudním exekutorem. Podkladem pro exekuční řízení je exekuční titul.

Diplomová práce je ukončena podle právního stavu ke dni 1. 3. 2008 s přihlédnutím k navrhované úpravě, která by měla v případě schválení nabýt účinnosti 1. 7. 2008.

Vynucování soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

1.1. Specifika výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

Řízení o výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí předchází řízení o výchově v nalézacím řízení, které lze vést pouze ve vztahu k nezletilým dětem, a proto i v případném vykonávacím řízení je možné vynucovat plnění tohoto rozhodnutí pouze do nabytí zletilosti dítěte. Úprava výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí (dále jen „výkon rozhodnutí o výchově") není v českém právním řádu obsažena ve zvláštním zákoně, nýbrž je stejně jako úprava klasického vykonávacího řízení zahrnuta do občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ"). V OSŘ je výkon rozhodnutí o výchově upraven samostatně v hlavě šesté části první, v ustanoveních § 272 až 273a OSŘ. Samostatná úprava reflektuje zvláštní povahu tohoto výkonu rozhodnutí, ve kterém má být sledován zejména zájem nezletilého dítěte. Vynucování soudních rozhodnutí o výchově dítěte je možné pouze cestou soudního výkonu rozhodnutí. Odlišnosti oproti klasickému výkonu rozhodnutí se týkají přesně vymezených vykonatelných rozhodnutí, odlišné aplikace některých zásad ovládajících tento druh vykonávacího řízení, zvláštní povahy ukládané povinnosti a samotné úpravy v OSŘ.

1.1.1 Vykonatelná rozhodnutí o výchově

Nezbytnou podmínkou výkonu rozhodnutí obecně a tedy i výkonu rozhodnutí o výchově je vykonatelné rozhodnutí. Obsah tohoto rozhodnutí je výsledkem nalézacího nesporného řízení, ve kterém soud veden nejlepšími zájmy dítěte rozhoduje o výchově nezletilého dítěte nebo o úpravě styku do doby nabytí zletilosti nebo do vydání nového rozhodnutí.

Vykonatelnými rozhodnutími o výchově se rozumí soudní rozhodnutí nebo soudem schválená dohoda o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi, soudní rozhodnutí o navrácení dítěte anebo rozhodnutí soudu o předběžném opatření podle § 76a OSŘ. Žádná jiná rozhodnutí nemohou být v řízení podle § 272 až 273a OSŘ vykonávána. Z dohod rodičů o úpravě styku s nezletilým dítětem, pak lze vynucovat jen ty dohody, které byly schváleny soudem ve smyslu ustanovení § 27 odst. 2 zákona o rodině (dále jen „ZOR").[2] U rozhodnutí o navrácení dítěte mohou ve vykonávacím řízení nastat určité pochybnosti, a to jednak z důvodu, za jakých podmínek je způsobilým vykonatelným rozhodnutím samo rozhodnutí o výchově a kdy je zapotřebí ještě rozhodnutí o navrácení, a jednak z důvodu, zda se jedná

[2] Dohoda rodičů o styku s nezletilým dítětem ve smyslu ustanovení § 27 odst. 1 ZOR, která nepotřebuje schválení soudu a která není ani součástí rozhodnutí soudu ve smyslu ustanovení § 50 odst. 1 a § 26 odst. 1 ZOR (příp. součástí soudem schválené dohody ve smyslu ustanovení § 50 odst. 2 a § 26 odst. 3 ZOR), není vynutitelná soudním výkonem rozhodnutí o výchově nezletilých dětí podle ustanovení § 272 a násl. OSŘ (Pls 4/67, Sborník I, str. 279).

vedle rozhodnutí nutného k obnovení výchovného prostředí dítěte i o rozhodnutí o navrácení dítěte do státu místa obvyklého bydliště dítěte při protiprávním přemístění nebo zadržení dítěte podle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. V prvním případě se lze opřít o následující názor: O navrácení dítěte jakožto předpokladu výkonu podle § 272 a 273 OSŘ půjde tehdy, když rozhodnutí o střídavé úpravě výchovy dítěte je dotčeno jednáním toho, kdo již dítě ve výchově mít nemá, anebo když oprávněný z úpravy styku s ním ji porušuje tím, že po vypršení doby, kdy měl právo se s dítětem stýkat, dítě nepředal tomu, komu bylo dítě svěřeno do výchovy. Jinak jsou způsobilými tituly soudní rozhodnutí, resp. soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, a tak je tomu i v případech, kdy rozhodnutí nebo dohoda nově upravuje poměry výchovy tak, že svědčí tomu, kdo toto právo dosud neměl.[3] Ve druhém případě bližší vysvětlení nenalezneme v OSŘ, ale v odborné literatuře, která za hmotněprávní základ rozhodnutí o navrácení dítěte považuje i shora citovanou úmluvu.[4]

1.1.2 Zásady ovládající vykonávací řízení o výchově

Nejen nalézací řízení předcházející vydání vykonatelného rozhodnutí, ale i navazující řízení vykonávací je řízením péče soudu o nezletilé, tedy řízením nesporným. Ve vykonávacím řízení o výchově se uplatňují zásady typické pro nesporné řízení a rovněž zásady ovládající vykonávací řízení obecně, nejsou-li nahrazeny zvláštní úpravou.

Vykonávací řízení lze zahájit buď na návrh účastníka (zásada dispoziční) nebo bez návrhu rozhodnutím soudu, jakmile se soud dozví o rozhodných skutečnostech (zásada oficiality). Soud má povinnost provést i jiné než účastníky navrhované důkazy, pokud jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu (zásada vyhledávací).

Specifičnost výkonu rozhodnutí o výchově oproti jiným vykonávacím řízení spočívá rovněž v tom, že předmětem této exekuce není peněžité ani nepeněžité plnění (viz. kapitola 1.1.3), ale předmětem jsou nezletilé děti a ti, kteří neplnili povinnost uloženou jim rozhodnutím soudu o výchově. Jedná se o tzv. personální exekuci.

1.1.3 Zvláštní povaha vymáhané povinnosti

Další zvláštností vylučující použití obecné úpravy výkonu rozhodnutí je samotná povaha vymáhané povinnosti. Až na výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí jde o dva druhy plnění, a to peněžitá a nepeněžitá.[5] Oporou pro toto tvrzení je dle mého názoru samotná

[3] JUDr. Kurka, V., JUDr. Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde, 2004, str. 730
[4] Prof. JUDr. Winterová, A., CSc. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Praha: Linde, 2007, str. 501
[5] Prof. JUDr. Winterová, A., CSc. a kol.: Civilní právo procesní, Praha: Linde, 2006, str. 525

dikce ustanovení § 258 OSŘ upravující způsoby nařízení a provedení výkonu rozhodnutí u peněžitých i nepeněžitých plnění, kde zákonodárce o výkonu rozhodnutí o výchově mlčí. V rozhodnutích o výchově dětí a úpravě styku s nimi se pravidelně nikomu neukládá výslovně povinnost něco plnit, ani se k tomu neurčuje lhůta, ale uvádí se, kdo má právo nezletilého vychovávat a kdo má právo se s dítětem stýkat a kdy.

1.1.4 Právní úprava výkonu rozhodnutí o výchově

Podle ustanovení § 272 až 273a OSŘ o výkonu rozhodnutí o výchově se postupuje, pokud se kdokoli odmítá podrobit soudnímu rozhodnutí nebo neplní soudem schválenou dohodu o výchově dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte.

Právní úprava výkonu rozhodnutí o výchově je vedle speciální úpravy v ustanoveních § 272 až 273a OSŘ omezena pouze na to, co se v rámci tohoto vykonávacího řízení nepoužije. Z aplikace jsou vyloučena ustanovení § 252 až 269 OSŘ. Ze zákona však nevyplývá, zda je možno pro tento druh výkonu rozhodnutí použít ustanovení předcházejících částí OSŘ tak, jak je to pro jiné druhy výkonu rozhodnutí stanoveno v § 254 odst. 1 OSŘ. Tuto možnost je nutno dovozovat z obecných zásad občanského soudního procesu samozřejmě s důležitou výjimkou, není-li v rámci zvláštní úpravy výkonu rozhodnutí stanoveno jinak. Soud musí i ve vykonávacím řízení kdykoliv za řízení přihlížet k tomu, zda jsou splněny podmínky řízení, tedy zda je dána pravomoc soudu, zda mají účastníci způsobilost být účastníky řízení, zda není založena překážka litispendence nebo rei iudicate. Jinými slovy řečeno, při výkonu rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi a při výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte soud postupuje podle § 251, 270 – 273a OSŘ. Není-li v těchto ustanoveních uvedeno jinak, použijí se přiměřeně ustanovení první až čtvrté části OSŘ.

Postup soudů při provádění výkonu rozhodnutí o výchově je upraven v instrukci Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS-Org (dále jen „Instrukce"). Instrukce upravuje součinnost soudů, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zařízení, v nichž se vykonává ústavní a ochranná výchova, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, zdravotnických zařízení a orgánů Policie ČR při výkonu soudních rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi (§ 1 Instrukce). Tato společná úprava několika ministerstev nabyla účinnosti 1. 10. 2007 a nahradila předchozí, pro současné poměry zastaralou instrukci.

1.2 Příslušnost soudu

Věcně příslušným soudem k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí o výchově a k činnosti soudu před nařízením výkonu rozhodnutí je vždy okresní soud, v Praze obvodní soudy a v Brně Městský soud.[6]

Místně příslušným je soud, v jehož obvodu má nezletilé dítě na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodujících skutečností své bydliště.[7] Příslušným soudem není soud, v jehož obvodu se dítě jen přechodně zdržuje nebo tam pobývá jen nahodile, např. následkem svémocného opatření některého z rodičů nebo třetí osoby. Podstatnou odchylkou od klasického vykonávacího řízení je to, že rozhodnutí o výkonu rozhodnutí o výchově je svěřeno místně příslušnému soudu péče o nezletilé, nikoli obecnému soudu povinného.

Proti usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí je přípustné odvolání, o kterém rozhoduje krajský soud (v Praze městský soud). Příslušný je krajský soud, v jehož obvodu se nalézá okresní soud, který rozhodoval v prvním stupni.

O dovoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů odvolacích rozhoduje Nejvyšší soud.[8]

1.3 Účastníci řízení

Právní úprava účastenství vykonávacího řízení o výchově je stanovena odlišně a šířeji oproti úpravě v řízení o výkon rozhodnutí podle § 255 OSŘ a rovněž okruh účastníků nalézacího a vykonávacího řízení nemusí být vždy shodný. Jak již bylo řečeno, řízení o výkon rozhodnutí o výchově je řízením nesporným a zákon výslovně uvádí, že o účastnících platí ustanovení § 94 odst. 1 věta první OSŘ, podle něhož v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Účastníkem řízení je vždy navrhovatel a to i v tom případě, když ho zákon za účastníka neoznačuje a ani není tím, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno.

Povinným je předně ten, kdo neplní soudní rozhodnutí nebo kdo se nepodrobuje soudem schválené dohodě. Okruh povinných však může být širší, neboť výkon rozhodnutí je třeba provést vůči všem osobám, u nichž se může dítě nacházet a může jim být odňato[9].

---

[6] § 9 odst. 1 OSŘ
[7] § 273 odst. 5 OSŘ, § 88 písm. c) OSŘ
[8] § 10a OSŘ
[9] Prof. JUDr. Winterová, A., CSc. a kol.: Civilní právo procesní, Praha: Linde, 2006, str. 605

Rovněž na straně oprávněné může vystupovat více osob – rodič, kterému není dítě řádně předáváno a kterému není umožňován styk s nezletilým dítětem, nebo nezletilé dítě, u kterého je porušováno jeho právo na styk s oběma rodiči, popř. dalšími osobami.

Pokud je řízení zahajováno na návrh a soud zjistí, že určení účastníků řízení není úplné a že se výkon rozhodnutí může dotknout i práv jiných osob, pak podle ustanovení § 94 odst. 3 OSŘ tyto opomenuté osoby do řízení přibere. Jelikož v ustanovení § 272 odst. 1 OSŘ není výslovného odkazu na ustanovení § 94 odst. 3 OSŘ, není třeba o tom vydat zvláštní usnesení; soud s nimi nadále jako s účastníky nakládá bez dalšího (kupříkladu jim adresuje opatření podle § 273 odst. 1 písm. a), b) OSŘ).[10] Podobně je-li třeba ukončit v řízení účast osoby, o jejíž právech a povinnostech se v řízení nejedná, postupuje soud dle § 94 odst. 4 OSŘ. Výjimkou z tohoto pravidla je rozhodování o účastenství navrhovatele, jehož účast v řízení nelze ukončit.

1.3.1 Věcná legitimace

Odkaz na ustanovení § 251 OSŘ zahrnuje též požadavek hodnotit, zda jsou splněny podmínky tzv. věcné legitimace.[11] Tou se rozumí hmotněprávní vztah účastníka řízení k projednávané věci. Otázka věcné legitimace má zejména význam v řízení sporném. V řízení nesporném má svůj význam výlučně v případě, kdy došlo k zahájení řízení na návrh účastníka. V případě definice účastenství nesporného řízení podle § 94 odst. 1 OSŘ je soud povinen zkoumat, zda osoba označená jako účastník je i podle hmotného práva nositelem práv a povinností.

Aktivně věcně legitimován je navrhovatel, týká-li se navržený výkon rozhodnutí dítěte, které mu bylo svěřeno do výchovy nebo které mu má být dle rozhodnutí navráceno anebo s nímž má právo se stýkat. Při nedostatku aktivní věcné legitimace soud návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zamítne.

Pasivně legitimován je každý, kdo nerespektuje právní poměry upravené soudním rozhodnutím nebo soudem schválenou dohodou o výchově a úpravě styku k nezletilému dítěti. Oproti nedostatku aktivní věcné legitimace v případě nedostatku pasivní věcné legitimace nedojde k zamítnutí návrhu na výkon rozhodnutí (s výjimkou výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte, kdy je věcně legitimován pouze ten, kdo má soudním rozhodnutím uloženu povinnost dítě vrátit), ale soud bez dalšího návrhu nařídí a provede výkon proti jiné povinné osobě.

---

[10] JUDr. Kurka, V., JUDr. Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde, 2004, str. 731
[11] JUDr. Kurka, V., JUDr. Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde, 2004, str. 732

1.3.2 Dítě jako účastník řízení

Účastníkem vykonávacího řízení je i samo nezletilé dítě (shodně jako v řízení nalézacím). Nezletilé dítě nemá procesní způsobilost, a proto musí být zastoupeno zákonným zástupcem, příp. kolizním opatrovníkem, je-li tu střet zájmů rodičů se zájmy nezletilého dítěte. Protože v řízení o výkon rozhodnutí zpravidla dochází k situaci, kdy nastává střet zájmů mezi rodičem a dítětem, musí být nezletilému dítěti ustanoven opatrovník podle ustanovení § 37 odst. 2 ZOR.[12]

Vykonávací řízení je zcela samostatným řízením a je odděleno od nalézacího řízení. Nezletilé dítě by tedy mělo být zastoupeno v obou řízeních kolizním opatrovníkem. Funkce kolizního opatrovníka v nalézacím řízení končí právní mocí rozhodnutí soudu v nalézacím řízení, soud by měl soud ve vykonávacím řízení ustanovit nového opatrovníka. Správný postup je ustanovit dítěti opatrovníka ihned po zahájení vykonávacího řízení. Dítěti bude zpravidla ustanoven stejný opatrovník jako v nalézacím řízení, ale novým usnesením pro vykonávací řízení. Opatrovníka ustanoví formou usnesení soud příslušný ve věcech péče o nezletilé, jímž bude zpravidla také soud, který výkon rozhodnutí provádí.[13] Toto usnesení je nutno doručit všem účastníkům řízení, kteří proti němu mohou podat odvolání.

Rozhodování ve všech řízeních péče soudu o nezletilé je ovládáno principem zájmu dítěte a dítě má právo vyjádřit se k záležitostem, které se ho týkají. Názor dítěte soud zjišťuje prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD") nebo tím, že si dítě sám vyslechne a bude posuzovat názor nezletilého s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost.[14] V tomto ohledu je praxe značně nejednotná a soudy mnohdy ani u starších dětí nerespektují jejich vlastní rozhodnutí a udělují pokutu za to, že druhý rodič dítě ke styku nepřipravil a vhodně na dítě nepůsobil. Tomu odpovídá celá řada judikátů, které říkají, že rodič je povinen vést dítě k pozitivnímu vztahu k druhému rodiči a připravit jej na styk bez ohledu na kvalitu vzájemných vztahů rodiče dítěte. Věk dítěte je dle těchto judikátů nevýznamný.[15]

---

[12] R 63/1974, R 21/1981

[13] § 273 odst. 5 OSŘ

[14] Sborník stanovisek Veřejného ochránce práv Rodina a dítě, 2007: Pokud jde o zkoumání věrohodnosti dětské výpovědi v závislosti na věku vyslýchaného dítěte, rozbor více než sta znaleckých expertíz ukázal, že nejspolehlivější jsou výpovědi dětí školního věku. Za nejpříznivější věk z hlediska věrohodnosti se považuje období mezi 9. a 11. rokem. U chlapců toto příznivé období trvá přibližně do 13 až 14 let, u dívek začínají být po 10. a 12. roce výpovědi méně spolehlivé.

[15] Např. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích č.j. 8 Co 1572/95-27 ze dne 26. 9. 1995: Jako osoba, které byly děti svěřeny do výchovy má zásadní odpovědnost pro přípravu dětí ke styku s otcem a nemůže ponechávat s ohledem na jejich věk na jejich rozhodnutí, zda s s otcem budou stýkat či nikoliv. Musí si uvědomit, že role otce je nezastupitelná a oba rodiče mají stejná práva a stejné povinnosti při výchově nezletilých dětí. Pokud by matka nebyla schopna umožnit otci podílet se na výchově nezletilých dětí, pak by to mohlo vzbuzovat pochybnosti o její schopnosti děti řádně vychovávat.

1.4 Zahájení vykonávacího řízení

Výkon rozhodnutí o výchově dětí není pouhým pokračováním nalézacího řízení, ale jde o zcela samostatnou část občanského soudního řízení.[16] Pro zahájení vykonávacího řízení je nutné podání návrhu na výkon rozhodnutí nebo řízení zahájí soud sám z úřední povinnosti.

1.4.1 Zahájení řízení na návrh

Řízení bývá většinou zahajováno na návrh. Návrh musí obsahovat určité náležitosti. Soudy zaujímají v této oblasti rozdílné názory od požadavku pouze neformálního návrhu až po návrhy, které musí důsledně respektovat ustanovení § 79 odst. 1 OSŘ. Dle mého názoru není nutné trvat na formální přísnosti návrhu, když toto řízení může soud zahájit i bez návrhu, jakmile se dozví o rozhodných skutečnostech. Za situace, kdy je soudu doručen čistě neformální návrh, ve kterém je stanoveno, která osoba neumožnila styk s nezletilým dítětem a které rozhodnutí tak není plněno, je na soudu, aby posoudil, zda tento neformální a nedostatečný návrh nemůže být podnětem pro zahájení řízení z úřední povinnosti. Návrh by měl být dostatečně určitý co do označení účastníků a rozhodnutí, které má být vykonáváno a také co do porušování povinností stanovených tímto rozhodnutím a mělo by z něj vyplývat, že navrhovatel žádá, aby narušené poměry byly obnoveny nuceným zásahem soudu. Nezbytnou podmínkou není určení způsobu, jakým má být výkon rozhodnutí proveden. Soud není vázán způsobem určeným v návrhu. V případě zjevné neurčitosti podání může soud v souladu s ustanovením § 43 odst. 1 OSŘ oprávněného vyzvat k odstranění vad podání.

Na rozdíl od jiných návrhů na výkon rozhodnutí není nutné připojovat stejnopis vykonatelného rozhodnutí opatřeného doložkou vykonatelnosti. Soud zajistí doručení návrhu ostatním účastníkům řízení.

Návrh na zahájení řízení je možné podat také ústně do protokolu u kteréhokoli okresního soudu, který postoupí věc soudu příslušnému, není-li tímto soudem on sám.

Rozsudek Krajského soud v Ústí nad Labem č.j. 11 Co 703/2003-230 ze dne 13. 11. 2003: Soud má za to, že je na matce, aby nezletilého ke styku s otce řádně připravila styk se synem umožnila. Pokud matka namítá, že syn k otci sám nechce z vlastního rozhodnutí jít, je tato námitka s ohledem na věk nezletilého právně nevýznamná (věk dítěte je téměř 15 let). Matka, které byl nezletilý předběžným opatřením svěřen do výchovy je povinna vytvářet příznivé podmínky ke styku nezletilého s otcem, především musí vést dítě ke správnému vztahu k druhému rodiči, a to bez ohledu na vztahy, které existují mezi ní a otcem. Její povinností je i připravit nezletilého na styk s otcem tak, aby nezletilý byl ochoten s otcem odejít a nemůže nechat na vůli nezletilého, aby se rozhodl sám. Na plnění těchto povinností a podrobení se vykonatelnému soudnímu rozhodnutí nemůže nic změnit skutečnost, že dítě má pokud je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje, právo svobodně vyjádřit svůj názor na úpravu styku s rodičem, kterému nebylo svěřeno do výchovy.

[16] JUDr. Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, Praha: C.H.Beck, 2006, str. 719

1.4.2 Zahájení řízení bez návrhu

Soud může řízení zahájit sám bez návrhu, jakmile se dozví o skutečnostech, které odůvodňují zahájení řízení o výkon rozhodnutí. Předseda senátu vydá usnesení o zahájení řízení podle ustanovení § 81 odst. 3 OSŘ, proti kterému není podle § 202 odst. 1 písm. c) OSŘ odvolání přípustné. Předseda senátu zajistí bezodkladné doručení tohoto usnesení účastníkům do vlastních rukou.

1.4.3 Poplatková a spisová povinnost

Zahájení soudního řízení je spojeno s povinností zkoumat splnění poplatkové povinnosti. Na řízení o výkon rozhodnutí o výchově se vztahuje tzv. věcné osvobození od soudních poplatků podle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „SoudP“).[17] Pokud jde o osvobození návrhu na výkon rozhodnutí o výchově, SoudP neobsahuje žádnou úpravu. V ustanovení § 11 odst. 5, věta druhá zákona SoudP je stanoveno, že od poplatku se osvobozuje sepsání návrhu ve věci péče soudu o nezletilé, návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti a pomoc soudu před nařízením výkonu rozhodnutí, jde-li o vymáhání výživného pro nezletilé děti. SoudP tedy výslovně neupravuje sepsání návrhu na výkon rozhodnutí o výchově. Praxe osvobození návrhu na výkon rozhodnutí o výchově dovozuje z toho, že se svou povahou jedná o řízení ve věci péče soudu o nezletilé.

Řízení o výkon rozhodnutí o výchově je svou povahou řízením ve věcech péče soudu o nezletilé, nikoli řízení vykonávacím. O výkonu rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte se nezakládá samostatný spis o výkonu rozhodnutí, nýbrž písemnosti jsou součástí opatrovnického spisu.

1.5 Činnost soudu před nařízením jednání

Soudní praxe i právní úprava dávají přednost takovým postupům, které by dosáhly dobrovolného plnění rozhodnutí bez nařízení výkonu rozhodnutí. Soud může (ale nemusí) požádat příslušný OSPOD, aby povinného vedl k dobrovolnému plnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte.[18] Soud musí zvážit, zda působení OSPOD může mít vliv na chování povinného, zda již v minulosti tohoto bylo marně využíváno, nesmí opomenout skutečnost, že tento postup je spojen s jistým časovým nákladem, který jde na úkor

[17] § 11 odst. 1 písm. a), § 11 odst. 3 písm. g) SoudP
[18] § 272 odst. 3 OSŘ

bezodkladného výkonu rozhodnutí. OSPOD nemusí vyčkávat žádosti soudu a může jednat ze své vlastní iniciativy.

Rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí zpravidla předchází písemná výzva podle § 272 odst. 2. OSŘ adresovaná povinnému k dobrovolnému splnění povinnosti ukládané mu vykonatelným rozhodnutím s upozorněním na škodlivé následky nuceného výkonu rozhodnutí pro dítě a na povinnost nahradit škodu, která vznikne navrhovateli při domáhání se výkonu rozhodnutí. Rovněž je vhodné upozornit povinného na možnost trestního postihu podle § 171 odst. 3 zákona č. 140/1961Sb., trestní zákon (dále jen „TZ") pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, za který může být pachateli uložen trest odnětí svobody až na jeden rok.

Výzva soudu je obligatorním krokem pouze v případě výkonu rozhodnutí ukládáním pokut. Výzva není povinná, rozhodne-li se soud pro nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte a je-li nepochybné, že výzva nemůže vést povinného k dobrovolnému plnění vykonatelného rozhodnutí nebo jestliže by tím bylo splnění soudního rozhodnutí odnětím dítěte zmařeno.

Výzva soudu podle ustanovení § 272 odst. 2 OSŘ nemá povahu soudního rozhodnutí, proti němuž je přípustný opravný prostředek.[19]

Výzva může být učiněna písemnou formou, v úvahu přichází i výzva učiněná ústně do protokolu.[20] Soudy tak mohou nechat povinného předvolat či předvést k jednání, kde ho osobně poučí o následcích neplnění předmětného rozhodnutí. Rovněž je možné zajistit účast povinného při úkonu soudu uložením pořádkové pokuty podle § 53 odst. 1 OSŘ, která není pokutou podle § 272 odst. 1 písm. a) OSŘ, nýbrž pokutou sankční.

1.6 Nařízení výkonu rozhodnutí o výchově

Soud se snaží zamezit negativním dopadům nuceného vynucování rozhodnutí na nezletilé dítě. Když však zůstane i výzva k dobrovolnému plnění bezvýsledná, měl by neprodleně výkon rozhodnutí nařídit prostřednictvím zákonných způsobů. Soud i při nařizování výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 272 a 273 OSŘ zkoumá formální a materiální předpoklady vykonatelného rozhodnutí.

Rozhodnutí je formálně vykonatelné, když nastávají v právních vztazích, které upravuje, jeho účinky, tedy kdy subjekt, kterému je ukládána nějaká povinnost, je povinen ji splnit. Vykonatelným rozhodnutím pro výkon rozhodnutí o výchově je co do formy rozhodnutí rozsudek nebo usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a OSŘ.

[19] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 10. 1997, sp. zn. 6 Co 2499/97
[20] § 40 OSŘ

Formální vykonatelnost je upravena odlišně pro rozsudek[21] a pro předběžné opatření podle § 76a OSŘ.[22]

Pro splnění podmínky materiální vykonatelnosti soud zkoumá, zda je rozhodnutí reálně proveditelné, zda jsou účastníci řádně označeni a zda je řádně určena povinnost, kterou má povinný plnit. Pokud jde o rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte, pak půjde zejména o přesnost při určení intervalů při střídavé péči a při úpravě styku.[23]

Soud nemůže při výkonu rozhodnutí zkoumat důvody a správnost vykonávaného rozhodnutí a nemůže ani hodnotit jeho povahu či formu nad rámec předpokladů vykonatelnosti.[24]

1.6.1 Způsoby nařízení a provedení a volba způsobů

Výkon rozhodnutí o výchově lze nařídit a provést ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Soud není vázán způsobem navrženým v návrhu na výkon rozhodnutí, může využít jednoho ze způsobů, obou způsobů, a to i současně. Je čistě na úvaze soudu, který ze způsobů zvolí, zákonodárce nestanoví pořadí ani žádný bližší závazný postup, neboť s ohledem na jedinečnost případů je kasuistická úprava vyloučena. Soud musí zvážit vhodnost zvoleného způsobu s ohledem na zájmy dítěte a rovněž s ohledem na ochranu povinného proti nadměrnému zatěžování. Použití jednoho či druhého způsobu bude záviset na mnoha okolnostech – na tom, jak rodič reagoval na výzvu soudu, jak je dítě staré, zda jde o první případ porušení povinností či zda jde o notorické neplnění apod. Nápovědu soudu nařizujícímu výkon rozhodnutí může poskytnout judikatura.[25]

Dosavadní soudní praxe dává přednost vynucovaní rozhodnutí o styku ukládáním pokut, resp. opakovaným ukládáním pokut. Je si vědoma toho, že odnětí dítěte je sice razantnější způsob, ale je spojen s nebezpečím některých konfliktních i stresových situací, kterým se snaží předejít, i za cenu toho, že se vlastní realizace rozhodnutí vlastně oddaluje. Otázkou zůstává, zda uložení pokuty není ve výsledku zejména potrestáním dítěte, kterému se

---

[21] § 161 odst. 1, 2 OSŘ: Rozsudek je vykonatelný, jakmile uplyne lhůta k plnění. Není-li v rozsudku uložena povinnost k plnění, je rozsudek vykonatelný, jakmile nabyl právní moci.

[22] § 76c písm. a) OSŘ: Usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření je vykonatelné vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení je vykonatelné, jakmile bylo vydáno, jedná-li se o předběžné opatření podle § 76a.

[23] Požadavku materiální vykonatelnosti rozsudku vykonávaného v režimu § 273 OSŘ odpovídá potřeba výslovné a jednoznačné specifikace počátku realizace opakovaných styků s nezletilou nebo výslovné vymezení, zda se bude opakovaný styk s nezletilou realizovat v sudé nebo liché týdny. (20 Cdo 1693/2005).

[24] JUDr. Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, Praha: C.H.Beck, 2006, str. 724

[25] I ÚS 315/03: Při soudním vynucování styku nezletilých s rodičem nutno postupovat i s ohledem na ústavně chráněný zájem nezletilých dětí, respektovat jejich přání a dbát na to, aby rozhodnutí soudu nepoškodilo jejich psychosociální vývoj (ať už tím, že se styk neumožní, nebo tím, že bude vynucen). Tento závěr platí i pro nucený výkon předběžného opatření.
20 Cdo 746/2005: Hledisko efektivity způsobu provedení výkonu rozhodnutí je i v současné době judikaturou soudů považováno za standardní, ustálené a názory, že před přímým fyzickým odnětím dítěte by mělo mít přednost ukládání pokut nejsou shledávány důvodnými.

v důsledku uložení pokuty rodiči, se kterým žije ve společné domácnosti, dočasně sníží životní úroveň.

1.6.2 Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí o výchově

Přistupuje-li soud k nařízení výkonu rozhodnutí, musí nejprve zjistit, zda šlo zaviněné porušení povinnosti. Zpravidla nepostačí nařídit výkon rozhodnutí pouze na základě vyjádření jedné strany, aniž by se povinný mohl k věci vyjádřit. Podle výsledku nařízeného jednání a po slyšení povinného může nastat situace, kdy nebude nutno výkon rozhodnutí nařizovat. Pokud by však oprávněný i po seznámení s výsledky šetření soudu trval na výkonu rozhodnutí, nezbylo by soudu nic jiného než návrh zamítnout. Bylo-li řízení zahájeno usnesením soudu podle § 81 odst. 3 OSŘ, bylo by nutné řízení zastavit.[26]

Soud rozhoduje o nařízení výkonu rozhodnutí usnesením. Nezbytnou náležitostí usnesení o nařízení je vedle přesné identifikace účastníků i přesné označení způsobu, kterým soud nařizuje výkon rozhodnutí. Usnesení o nařízení výkonu je vykonatelné zásadně doručením[27], resp. uplynutím lhůty k zaplacení pokuty podle § 273odst. 1 písm. a) OSŘ. Soud může rovněž výslovně v usnesení vyslovit jeho vykonatelnost až po nabytí právní moci.[28] Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte se doručuje až při samotném provedení výkonu rozhodnutí.

Podle platné úpravy není vyloučeno, aby soud rozhodoval i ve vykonávacím řízení o výchově o nákladech řízení podle § 270 či 271 OSŘ. Aplikace ustanovení § 271 OSŘ o nákladech řízení při zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí nebude v tomto druhu vykonávacího řízení zřejmě přicházet v úvahu, neboť použití institutu zastavení výkonu rozhodnutí je v § 272 odst. 1 OSŘ vyloučeno. Použití ustanovení § 270 odst. 1 OSŘ pro účely vykonávacího řízení o výchově je nutno modifikovat, neboť toto ustanovení předpokládá výkon rozhodnutí pro peněžitá plnění. V usnesení o nařízení výkonu může soud povinnému uložit povinnost k náhradě účelně vynaložených nákladů řízení oprávněnému podle § 270 OSŘ, ale nestanoví lhůtu k plnění, přičemž tento výrok je pak vykonatelným rozhodnutím pro jiný výkon rozhodnutí. Vzniknou-li náklady až po nařízení výkonu rozhodnutí, rozhodne o nich soud samostatným usnesením.

Proti usnesení o nařízení je přípustné odvolání. Dovolání je přípustné podle § 238a odst. 1 písm. c) OSŘ při splnění podmínek § 237 odst. 1 a 3 OSŘ.

[26] Sborník I, str. 151
[27] § 171 odst. 2 OSŘ
[28] § 171 odst. 3 OSŘ

1.7 Výkon rozhodnutí ukládáním pokut

Tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, uloží soud pokutu. Ukládání pokut musí vždy předcházet písemná výzva podle § 272 odst. 2 OSŘ a tato výzva musí zůstat bezvýsledná. Pokud povinný na výzvu soudu bude plnit, odpadne potřeba nuceného výkonu rozhodnutí. Způsob ukončení zahájeného řízení je v praxi prováděn různě. Teorie uvádí, že část soudní praxe po splnění výzvy ihned přistupuje k zastavení řízení.[29] Já jsem se s tímto přístupem soudů nesetkala. Přikláním se k názoru, že zastavení řízení není účelné v případech opakovaných porušování vykonatelných rozhodnutí, protože by při každém dalším porušení musel být podán návrh na výkon rozhodnutí nebo by muselo být zahájeno vykonávací řízení ex offo. Soud nemůže vědět, zda se jedná o jednorázové porušení nebo opakované porušování. Vhodnější se mi jeví nechat spis otevřen a pakliže dojde k opakovanému porušení povinnosti, bude soud pokračovat v zahájeném řízení. Nemusí činit další výzvu k dobrovolnému plnění, ale podle okolností případu jistě může.

Pokud jsou případy neplnění rozhodnutí časté – například v podobě opakovaných neuskutečněných styků – soudní praxe vychází z toho, že není nutná předchozí výzva před každým tímto jednotlivým neplněním soudního rozhodnutí. Stačí pouze jediná výzva, jediné upozornění na následky neplnění a opakované výzvy by pak byly na újmu rychlosti řízení a zájmům dítěte. Je-li povinný zastoupen právním zástupcem, nestačí doručení výzvy k dobrovolnému plnění pouze právnímu zástupci, nýbrž musí být řádně doručeno osobě povinné.[30]

Soud volí výši pokuty s ohledem na majetkové, sociální a jiné poměry povinného, je omezen účelem provedení výkonu rozhodnutí a také tím, aby pokuty byly skutečně vymahatelné. Výkon rozhodnutí lze nařídit opětovně, jednotlivé pokuty však nesmějí přesáhnout částku 50.000 Kč (celková maximální výše stanovena není). Pokuty připadají státu a nemohou být prominuty (dle soudní praxe přichází v úvahu pouze povolení splátek). Opakované pokuty soud ukládá za každé další jednotlivé porušení povinnosti.

V usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty soud uvede lhůtu, v níž má být pokuta zaplacena na účet soudu, který o uložení pokuty rozhoduje. Nutno podotknout, že vykonávací řízení o výchově nevylučuje trestní stíhání pro trestný čin maření výkonu

[29] JUDr. Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, Praha: C.H.Beck, 2006, str. 725
[30] Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1064/2001

úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 3 TZ. Otázkou souběhu těchto způsobů působení na povinného se zabýval i Nejvyšší soud. [31]

1.8 Výkon rozhodnutí odnětím dítěte

Druhým možným způsobem nařízení výkonu rozhodnutí je fyzické odnětí dítěte od toho, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navráceno, anebo tomu, komu rozhodnutí přiznává právo na styk s dítětem po omezenou dobu. Při tomto způsobu není nutná předchozí výzva soudu k dobrovolnému plnění, soud k ní zejména nepřistoupí, pokud by bylo zmařeno provedení výkonu rozhodnutí.[32] Usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte je závazné pro každého a působí nejen proti povinnému, ale vůči všem osobám, které odmítají rozhodnutí soudu respektovat.

Výkon rozhodnutí provede soud v součinnosti s příslušnými státními orgány postupem upraveným v Instrukci. Hrozí-li osobám provádějícím výkon rozhodnutí, osobám poskytujícím součinnost dle této instrukce nebo jiným osobám nebezpečí ohrožení života nebo zdraví, požádá soud orgán Policie ČR nebo obecní policii o zajištění účasti při provedení výkonu rozhodnutí. Ochranu soudních osob lze zajistit v součinnosti s justiční stráží.[33]

Provádění výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí je svěřeno výlučně soudu. Ten je obsazen soudcem, popř. vyšším soudním úředníkem (dále jen „VSÚ")[34], kteří k odnětí dítěte zpravidla přiberou vykonavatele[35]. Soudní vykonavatel nemůže jednat samostatně, je vázán příkazy soudce.[36]

Při tomto způsobu výkonu rozhodnutí je důležitá součinnost s OSPOD. Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje součinnost soudu při výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí podle zvláštního předpisu[37].

Provádění výkonu rozhodnutí probíhá za součinnosti OSPOD a je vedeno snahou přimět povinného k dobrovolnému plnění. Pokud to okolnosti případu dovolují, mělo by být i dítěti vhodným způsobem s ohledem na jeho věk a vyspělost vysvětleno, jaká situace nastala

---

[31] Není porušením zákazu opakovaného postihu za tentýž skutek ("ne bis in idem") ve smyslu čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., jestliže byl vůči povinné osobě, která neumožnila styk dítěte s oprávněnou osobou podle rozhodnutí soudu, uplatněn jednak výkon rozhodnutí uložením pokuty podle § 273 odst. 1 písm. a) OSŘ a jednak za stejné jednání i trestní postih za trestný čin maření výkonu rozhodnutí podle § 171 odst. 3 tr. zák. (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 806/2005).
Z hlediska trestní odpovědnosti stačí uložení jediné pokuty (k tomu viz rozhodnutí pod č. 19/1998 Sb. rozh. tr.).

[32] Předchozí výzva nebude na místě zejména když se rodič zmocní dítěte, cestuje s ním po různých místech nebo je svěřuje do přechodné péče jiných osob, aby se vyhnul tomu, že mu dítě bude odňato.

[33] § 7 odst. 3 Instrukce

[34] § 9 odst. 1 písm. c), § 10 písm. i), j) zákona č. 189/1994Sb., o VSÚ

[35] § 45 odst. 2 JŘ, § 46 odst. 2 písm. m) JŘ

[36] § 45 odst. 3 JŘ, § 4 odst. 2 Instrukce

[37] § 14 odst. 4 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí, odkazuje na § 272 až 273 OSŘ

a jak se bude řešit. OSPOD by měl poskytnout odbornou péči dítěti, příp. i rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte.

Před zahájením vlastního výkonu rozhodnutí soudní vykonavatel projedná postup s příslušným OSPOD.[38] Vychází se z toho, že tomuto orgánu mohou být lépe známy poměry týkající se povinného i dítěte. Z důvodu nutnosti provedení neprodleného výkonu rozhodnutí může být orgán vyrozuměn o vlastním výkonu rozhodnutí až dodatečně, ale tato situace by měla být spíše výjimečná. Pravidlem bude zajištění přítomnosti pracovníka OSPOD při provádění, a to i tehdy, je-li výkon prováděn mimo stanovenou pracovní dobu. Účast tohoto pracovníka má být jakousi zárukou toho, že ze strany soudního vykonavatele nebudou činěny nepřiměřené kroky proti zájmům dítěte, že tento orgán navrhne přerušení a pokračování v jinou dobu, zejména pokud by okamžité provedení výkonu mohlo dítěti způsobit vážnou újmu na zdraví nebo jinak ohrozit jeho příznivý vývoj. V praxi se lze setkat bohužel i s případy, kdy rozhněvaný rodič, který nejenže nerespektuje a neplní soudní rozhodnutí, brojí proti postupu soudního vykonavatele trestním oznámením pro zneužívání pravomoci veřejného činitele. Proto by bylo vhodné zajistit přítomnost nezávislé osoby jako je tomu při sepisování movitých věcí.

Odnětí dítěte soud provede tam, kde se dítě právě nachází - u rodičů, jejich příbuzných či u třetích osob. Vhodným místem může být i škola, ale soud o tomto úkonu musí navíc vyrozumět ředitele školy a učitele. Výkon rozhodnutí se provede takovým způsobem, aby mu nebyly přítomny ostatní děti, které školské zařízení navštěvují.[39] Je-li dítě v době výkonu rozhodnutí umístěno ve zdravotnickém zařízení, uvědomí soudní vykonavatel zdravotnické zařízení o nařízeném výkonu rozhodnutí a zařídí jeho vydání při propuštění jen tomu, komu bylo svěřeno do výchovy. [40]

Vyžaduje-li to provedení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte, je ten, kdo provádí výkon, oprávněn učinit prohlídku bytu a jiných místností povinného nebo jiné osoby, jestliže je možné předpokládat, že se v nich dítě nachází; za tímto účelem je oprávněn zjednat si přístup do bytu a jiné místnosti povinného nebo jiné osoby.[41] Při provádění prohlídky se postupuje obdobně jako v případě prodeje movitých věcí. Tento postup je popsán v některých ustanoveních vyhlášky č. 37/1992Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „JŘ") a v Instrukcí Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. 8. 1996 čj. 1360/95 – OOD, kterou se vydává Řád pro soudní vykonavatele.

---

[38] § 7 odst. 1 Instrukce
[39] § 12 odst. 2, poslední věta Instrukce
[40] § 13 Instrukce
[41] § 273 odst. 4 OSŘ

Provedením výkonu rozhodnutí, je-li jím rozhodnutí nebo soudem schválená dohoda o výchově nezletilých dětí, popř. o úpravě styku s nimi, není titul konzumován; v případě, že poté, co byl výkon proveden, dojde k obnovení protiprávního stavu, který zde byl předtím, lze jej použít coby podkladu výkonu opětovně. To však zřejmě neplatí o titulech, jimiž jsou rozhodnutí o navrácení dítěte. [42]

1.9 Výkon rozhodnutí o ústavní a ochranné výchově

K výkonu rozhodnutí o nařízené ústavní podle § 46 odst. 1 ZOR nebo o uložené ochranné výchově podle § 22 zákona č. 218/2003Sb., o soudnictví ve věcech mládeže přistoupí soud, nebylo-li dítě předáno dobrovolně do péče určeného zařízení. Soud postupuje v úzké součinnosti s OSPOD (příslušný je obecní úřad obce s rozšířenou působností), výkon rozhodnutí se provádí v zařízeních podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Na základě pravomocného rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy obecní úřad obce s rozšířenou působností sjedná dobu a místo přijetí dítěte do příslušného zařízení. Vyzve rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, aby dítě na stanoveném místě a ve stanoveném termínu předali zařízení nebo může zajistit předání sám. Nebudou-li rodiče dobrovolně plnit rozhodnutí soudu, podá OSPOD soudu návrh na výkon rozhodnutí. Postup soudu, OSPOD a zdravotnického zařízení při výkonu rozhodnutí je upraven v § 8 – 11 Instrukce.

OSPOD sdělí soudu termín, kdy bude možné výkon rozhodnutí provést a označí ústav, ve kterém bude ústavní nebo ochranná výchova vykonávána. Zajistí rovněž lékařský posudek o zdravotní způsobilosti dítěte k umístění do ústavu a lékařskou zprávu o aktuálním zdravotním stavu dítěte a předá doklady potřebné k převzetí dítěte do zařízení.[43] V neposlední řadě pak OSPOD musí zajistit, aby dítě mělo při přepravě nutné oděvní součástky.

Způsob dopravy dítěte do ústavu stanoví soudní vykonavatel a využije služebního vozidla svého soudu, popřípadě soudu nejbližšího nebo krajského soudu nebo zajistí dopravu jiným vhodným způsobem. Dopravu dítěte mladšího 3 let musí soudní vykonavatel zajistit prostřednictvím dopravní zdravotnické služby za doprovodu zdravotnického pracovníka.

---

[42] JUDr. Kurka, V., JUDr. Drápal, L. :Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde, 2004, str. 739

[43] Písemná žádost o přijetí, osobní list, rodný list, občanský průkaz nebo v případě cizinců cestovní pas, poslední školní vysvědčení nebo výpis z katalogového listu s vyznačením roku školní docházky, průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti k umístění dítěte do diagnostického ústavu ne starší 3 dnů a písemné vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte. Není-li možno ze závažných důvodů při přijetí dítěte na základě předběžného opatření předložit některé z výše uvedených dokladů, s výjimkou rozhodnutí o předběžném opatření a písemného vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte, zajistí OSPOD jejich předložení bez zbytečného odkladu dodatečně.

Z rozpočtových prostředků soudu může být poskytnuta náhrada výdajů na nutné stravování dítěte po dobu cesty do ústavu, nejvýše však do částky 150 Kč, a na prokázané nutné vedlejší výdaje (např. hygienické potřeby).

Rozhodnutí soudu, kterým byla nařízena ústavní výchova, není vyčerpáno tím, že dítě bylo dodáno do ústavu. Není vyloučeno, aby na základě tohoto rozhodnutí zakročil soud v případě, že se dítě neoprávněně z ústavní péče dostane. Opatření soudu podle ustanovení § 272 a § 273 OSŘ budou přicházet v úvahu pouze tehdy, jestliže ústav, jehož povinností je zajišťovat, aby výchova dítěte nebyla ničím narušována, nedosáhl vlastními prostředky navrácení dítěte.[44]

Ustanovení o výkonu rozhodnutí o nařízené ústavní výchově a ochranné výchově se přiměřeně použijí i pokud jde o výkon rozhodnutí o svěření dítěte do péče zařízení vyžadující okamžitou pomoc.[45]

1.10 Výkon předběžného opatření podle § 76a OSŘ

V ustanovení § 273a OSŘ je upraven výkon zvláštního typu předběžného opatření ve věcech péče soudu o nezletilé děti podle § 76a OSŘ[46]. Úprava vykonávacího řízení pro toto předběžné opatření je k úpravě vykonávacího řízení podle § 272 a 273 OSŘ speciální.

O výkonu tohoto předběžného opatření se nezahajuje zvláštní vykonávací řízení, není třeba návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí a nevydává se ani rozhodnutí o nařízení předběžného opatření. Jakmile se usnesení o nařízení předběžného opatření stane vykonatelným, soud se postará o bezodkladný výkon rozhodnutí.

Příslušným k výkonu rozhodnutí je soud, který nařídil předběžné opatření, tedy okresní soud, který je místně příslušný pro obvod navrhovatele (obecní úřad obce s rozšířenou působností). Není-li tento soud současně příslušným soudem péče soudu o nezletilé, pak po provedení výkonu rozhodnutí věc neformálním přípisem předá soudu příslušnému pro řízení ve věci péče soudu o nezletilé děti podle § 88 písm. c) OSŘ.

S ohledem na povahu a naléhavost bezodkladného výkonu je stanovena speciálně formální vykonatelnost usnesení o tomto předběžném opatření, které není vykonatelné doručením, ale již vyhlášením; nedošlo – li k vyhlášení, je vykonatelné, jakmile bylo vydáno.[47] Je zcela vyloučeno vyčkávat s výkonem tohoto předběžného opatření až po jeho

[44] R 19/1971
[45] § 11 Instrukce
[46] Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo předáno do péče osoby, kterou v usnesení označí. (§ 76a odst. 1 OSŘ)
[47] § 76c OSŘ

doručení, nýbrž usnesení o nařízení předběžného opatření se účastníkům doručuje až při provedení výkonu a pokud nebyli účastni výkonu, doručuje se dodatečně.

Okruh účastníků je určen § 94 odst. 1, věta první OSŘ. Z důvodu bezodkladného výkonu rozhodnutí nemusí být dítě při nařízení výkonu rozhodnutí zastoupeno. Nemá-li dítě rodiče nebo nemohou-li ho zastupovat, soud ustanoví dítěti opatrovníka bezodkladně po provedení výkonu.

Z důvodu neodkladnosti provedení výkonu rozhodnutí soud nečiní výzvu k dobrovolnému plnění ani nežádá OSPOD k tomu, aby povinného vedl k řádnému plnění povinností.

Výkon rozhodnutí se provede tak, že soud v součinnosti se státními orgány (OSPOD, zpravidla i PČR či Justiční stráž) dítě předá do péče osoby určené v usnesení o nařízení předběžného opatření. Jelikož je výrok vykonatelného usnesení závazný pro každého, soudní vykonavatel může odejmout dítě i od jiné osoby, než té, která je v usnesení označena jako povinná, a zajistí předání určené osobě.

Provedením výkonu rozhodnutí bude zpravidla pověřen soudní vykonavatel[48], věc může být svěřena i VSÚ[49]. Nařídí-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do péče určené osoby, soudce přikáže vykonavateli, popřípadě jinému pověřenému zaměstnanci soudu, aby provedl úkony výkonu, pokud je neprovede sám.[50] Nebyl-li výkon rozhodnutí proveden na základě vyhlášeného předběžného opatření, soudce usnesení o předběžném opatření po jeho vydání neprodleně písemně vyhotoví, vyznačí na něm doložku vykonatelnosti a postará se, aby bylo doručeno při provedení výkonu rozhodnutí přítomným účastníkům řízení.[51]

Předseda okresního soudu musí zajistit dosažitelnost soudce, vykonavatele nebo jiného pověřeného zaměstnance soudu pro dobu mimo rozvrženou pracovní dobu a dny pracovního klidu. Dosažitelnost vykonavatele či jiného pověřeného zaměstnance soudu není třeba dohodnout v případě, kdy soudce, jehož dosažitelnost byla dohodnuta, výslovně prohlásí, že zabezpečí výkon předběžného opatření sám.[52] Soudce by měl znát adresu, popř. telefonní číslo, na kterém se bude zdržovat zaměstnanec obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který je příslušným OSPOD a který poskytne soudu potřebnou součinnost k provedení výkonu předběžného opatření, bude-li soudem nařízeno.

I pro výkon předběžného opatření podle § 76a OSŘ lze použít ustanovení o nákladech řízení o výkon rozhodnutí. V případě předběžného opatření se však o nařízení výkonu

[48] § 46 odst. 2 písm. m) JŘ
[49] § 9 písm. c) zák. č. 189/1994Sb., o VSÚ
[50] § 116d ost. 1 JŘ
[51] § 116d odst. 2 JŘ
[52] § 116a odst. 1, 2 JŘ

nerozhoduje, proto o nich lze rozhodnout jen samostatným usnesením. Ustanovení § 271 OSŘ se neuplatní, neboť zastavení výkonu rozhodnutí zde nepřichází v úvahu (obdobně jako jeho odklad).

Stejně jako rozhodnutí vykonávaná podle § 272 a 273 OSŘ není předběžné opatření konzumováno tím, že bylo nuceně vykonáno. Byla-li již věc postoupena soudu určenému podle § 88 písm. c) OSŘ, vykoná předběžné opatření pravděpodobně tento soud.

1.11 Odložení a zastavení výkonu rozhodnutí

Při výkonu rozhodnutí o výchově je vyloučeno použití institutu odkladu a zastavení výkonu rozhodnutí. Je to dáno zvláštní povahou vykonávacího řízení coby řízení nalézacího a zásad v něm se uplatňujících. Účinků těchto institutů lze ale dosáhnout tím, že soud ve věci nečiní, tedy např. nenařídí výkon opětovným uložením pokuty nebo neprovádí opatření směřující k odnětí dítěte. V některých případech by však zastavení výkonu rozhodnutí bylo vhodné. Jedná se o případy, kdy byl výkon rozhodnutí nařízen, ačkoliv se rozhodnutí dosud nestalo vykonatelným nebo rozhodnutí, které je podkladem pro nařízení výkonu rozhodnutí bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným.

V praxi vybraných soudů jsem se nesetkala s případy zastavování a odkládání výkonu rozhodnutí. Soudy ponechávají spisy otevřeny až do nabytí zletilosti dítěte a někteří soudci čas od času z vlastní iniciativy v rámci dohledu zjišťují stav plnění rozhodnutí.

1.12 Změna poměrů

Rozhodnutí o výchově odpovídají poměrům v době rozhodování soudu. Dojde-li ke změně poměrů může soud sám zahájit řízení o změně rozhodnutí nebo se mohou účastníci obrátit s návrhem na soud. Může dojít ke změně rozhodnutí o výchově dítěte či ke změně rozhodnutí o úpravě styku s dítětem.

Rozhodnutím soudu o změně výchovy z péče jednoho rodiče do péče druhého z rodičů či jiné osoby pozbývá účinnosti původní rozhodnutí. Z důvodu vyloučení použití institutu zastavení výkonu rozhodnutí toto řízení nebude ukončeno, ale nebude důvod původní rozhodnutí vykonávat, neboť je zde jiné vykonatelné rozhodnutí. Pro vynucování nového vykonatelného rozhodnutí může být zahájeno v případě potřeby nové vykonávací řízení, které není pokračováním původního. Je nutno vydat nové usnesení o zahájení vykonávacího řízení nebo podat nový návrh na výkon rozhodnutí. Obdobná situace může nastat, upravil-li soud rozsudkem výchovu dítěte či úpravu styku do rozvodu manželství a toto rozhodnutí pozbylo právní mocí výroku o rozvodu manželství účinnosti.

V případě úpravy styku si lze představit i takové případy, kdy dojde ke změně styku toliko „technické“, kdy styk nebude kupříkladu probíhat v lichých dnech v týdnu, ale v sudých. Vykonávání tohoto nového rozhodnutí je pak jen pokračováním vykonávacího řízení původního s tím rozdílem, že nebude nařizován výkon rozhodnutí pro liché, ale pro sudé dny.

V souvislosti se změnou rozhodnutí je nutno zmínit významné oprávnění soudu v případě opakovaného nerealizovaného styku. Podle § 27 odst. 2, věta druhá ZOR je opakované bezdůvodné bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Vykonávací soud tak může při opakovaném nerealizovaném styku zahájit ex offo řízení o změně poměrů, což v důsledku může vést dokonce i ke změně výchovného prostředí do péče toho z rodičů, jehož právo na styk s dítětem bylo mařeno.

1.13 Praxe soudů ve vykonávacím řízení o výchově nezletilého dítěte

Pro získání praktických poznatků ohledně rozhodování soudů jsem se účastnila stáží na Obvodním soudě pro Prahu 5 a u Okresního soudu v Příbrami. Na úvod je nutno předeslat, že problematika výkonu rozhodnutí o výchově není příliš častým jevem, ale pakliže se v praxi objeví, představuje pro dítě mnohdy záruku nejistoty až do dosažení zletilosti.

Ohledně výkonu rozhodnutí o výchově a úpravě styku rodičů s dětmi se nevede žádná statistika. Není tedy nikde evidováno, kolik bylo podáno návrhů na výkon rozhodnutí, v kolika případech zahájil soud vykonávací řízení z vlastní iniciativy, v jakých lhůtách soudy rozhodovaly a zda nařizovaly výkon rozhodnutí ukládáním pokut, odnětím dítěte nebo kombinací obého.

I přesto jsem se s žádostí o poskytnutí informací ohledně výkonu rozhodnutí o výchově za rok 2007 obrátila na desítky soudů. Nutno podotknout, že odpověděla přibližně třetina oslovených soudů, tudíž níže uvedené informace slouží pouze pro ilustraci. Dle sdělení soudců se návrhů na výkon rozhodnutí o výchově v posledních létech objevuje méně, rodiče si více uvědomují, že dítě potřebuje oba rodiče a je větší ochota rodičů k dohodě. U všech oslovených soudů byl výkon rozhodnutí odnětím dítěte opravdu výjimečným jevem, někde se neobjevil vůbec, nejvyšší počet nápadu byl jeden výkon rozhodnutí ročně. Více se vyskytují případy vynucování soudních rozhodnutí o úpravě styku rodičů či prarodičů s dítětem, které se pohybují přibližně okolo 15 – 20 návrhů ročně. Zcela výjimečným byl vysoký počet výkonů předběžného opatření u jednoho pražského obvodního soudu. Nezodpovězena zůstala otázka ohledně výkonu rozhodnutí o ochranné či ústavní výchově. Většina soudů uváděla pouze přibližné počty. Dále již budu pojednávat o praxi na dvou vybraných soudech.

Návrh na výkon rozhodnutí a ostatní písemnosti týkající se výkonu rozhodnutí o výchově jsou součástí opatrovnického spisu. Pro výkon rozhodnutí se tedy nezakládá zvláštní exekuční spis, jak je to obvyklé u klasického výkonu rozhodnutí. Souhlasím s chronologickým řazením listin, ale přehlednější se mi jeví řazení zvlášť pro nalézací a zvlášť pro vykonávací řízení. Zavedené praxi soudů při vedení spisu nelze vytýkat toliko jen nepřehlednost, nýbrž i to, že toto spojené vedení spisu brání soudu v rozhodování. Soud nemůže kupříkladu rozhodovat o nařízení výkonu rozhodnutí, neboť celý spis např. zaslal soudnímu znalci k vypracování znaleckého posudku nebo krajskému soudu rozhodujícímu o odvolání proti rozsudku o změně výchovy. Tento problém lze vyřešit i bez odděleného vedení spisu, a to opatřením si kopií spisu, příp. jeho částí. Bohužel musím konstatovat, že jsem se s takovým přístupem soudu nesetkala, ačkoliv je tento postup doporučován Ústavním soudem.[53]

Vykonávací řízení je v drtivé většině případů zahajováno na návrh účastníků. Soudům jsou případy neplnění vykonatelného rozhodnutí mnohdy známy až z řízení o změně poměrů, ale i přesto často vyčkávají návrhu účastníků. Lze se však setkat i s postupem, kdy vykonávací soudy považují opakované bezdůvodné bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem za změnu poměrů a využívají možnost zahájit řízení o změně rozhodnutí z úřední povinnosti.

Při nařizování výkonu rozhodnutí soudy ve sledovaných případech nevycházely pouze s tvrzení oprávněného obsaženého v návrhu na výkon rozhodnutí, nýbrž opakovaně nařizovaly jednání, aby zjistily, zda se nejedná pouze o subjektivní hodnocení situace oprávněným. Poměrně často se objevují případy, kdy k uskutečnění styku s nezletilým dítětem nedojde z důvodu onemocnění dítěte. Je pak na soudu, aby zhodnotil, zda se jednalo o objektivní překážku v uskutečnění styku. Onemocní-li dítě týden před plánovaným uskutečněným stykem a není-li druhý rodič o této skutečnosti informován, je to důvodem pro nařízení výkonu rozhodnutí. Ačkoliv styku brání nemoc dítěte, je na povinném rodiči, aby tuto skutečnost sdělil druhému rodiči. Pokud tak neučiní, jedná se o vědomé neplnění soudního rozhodnutí a rodiči hrozí výkon rozhodnutí uložením pokuty (z důvodu neplnění

[53] Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2002, sp. zn. I ÚS 663/01, Sb. nál. a usn., č. 13/sv.25: Odkazy na programové vybavení soudu nebo na to, že spis se nachází přechodně u jiného soudu, nepředstavují důvody, jež by mohly být interpretovány jinak než jako technické nebo organizační problémy, které však v tomto směru nemohou jít k tíži účastníka, jenž od soudu právem očekává ochranu svých práv v přiměřené době podle čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Ústavy. Jestliže však soud vyčkává s vyřízením návrhu jen proto, že nemá k dispozici příslušný spis, a na rozhodnutí jiného soudu tedy čeká z technických a nikoliv meritorních důvodů, jedná se v zásadě o postup neodůvodněný, a v konečném důsledku protiústavní. Soud např. může postupovat tak, že si za účelem vyřízení věci vyžádá příslušný spis krátkodobě zpět nebo si pořídí kopie těch jeho částí, které nezbytně ke svému rozhodnutí potřebuje. Jinak řečeno, soud musí učinit vše proto, aby v důsledku technických a organizačních problémů nedocházelo k porušování základních práv účastníka.

krátkodobého styku dítěte s rodičem je dle mého názoru výkon rozhodnutí odnětím dítěte pro dítě nepřiměřeným zásahem).

Nařízení výkonu rozhodnutí ukládáním pokut předchází téměř automaticky výzva k dobrovolnému plnění. Vyhoví-li povinný této výzvě, v praxi sledovaných soudů nedocházelo k zastavení řízení. Soud předvolal oprávněného a povinného, aby zjistil, zda je nadále dobrovolně plněno a vedl oprávněného k tomu, aby vzal návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zpět. Poté byl spis založen. Jistě si lze představit situaci, kdy by soud i v budoucnu kontroloval, zda je rozhodnutí plněno dobrovolně, ale nadměrné využívání tohoto postupu by jistě zatěžovalo soud a i samotné účastníky vykonávacího řízení.

Při nařizování výkonu rozhodnutí o výchově soudy z opatrnosti přistupují nejdříve k ukládání pokut, mnohdy opakovaně, a to i tehdy, když se pokuty nedaří na povinných úspěšně vymáhat. Často se v praxi objevují případy žádostí povinných o prominutí těchto pokut odůvodněných tím, že se v důsledku placení pokuty dočasně sníží životní standard samotného dítěte. Návrhům na prominutí soudy nevyhovují, často ale povolují placení pokut ve splátkách. V krajních případech soudy přistupují k odnětí dítěte.

Soud není vázán způsobem navrženým oprávněným v návrhu na výkon rozhodnutí. V praxi se však objevují i případy, kdy soudci nařizují výkon rozhodnutí tím způsobem, který oprávněný navrhne. Žádá-li oprávněný soud o nařízení výkonu rozhodnutí ukládání pokut, nařídí soud výkon rozhodnutí tímto způsobem. K výkonu rozhodnutí odnětím dítěte by soud přistoupil, byl-li by v návrhu označen způsob provedení výkonu rozhodnutí ukládání pokut a příp. i odnětím dítěte. Chybí-li navrhovaný způsob, lze se v praxi setkat i s tím, že soudce předvolá účastníky k jednání a vyzve oprávněného k doplnění návrhu. Princip vázanosti soudu způsobem uvedeným v návrhu dle mého názoru neodpovídá povaze vykonávacího řízení o výchově dítěte coby řízení péče soudu o nezletilé.

V případech výjimečného rozhodování soudů o odnětí dítěte bylo nejčastěji přistupováno k provedení výkonu ve školských zařízeních, aby nedocházelo k zákroku v některém z výchovných domácích prostředí dítěte. Mnohdy nedochází k odnětí napoprvé, a to z důvodu chování rodičů, kdy je OSPOD nucen žádat přerušení výkonu s ohledem na zdravotní stav a psychické vypětí dítěte. Pochybuji o správnosti tohoto řešení, neboť dítě bude opětovně vystaveno dalšímu psychickému nátlaku při dalším odnímání dítěte. Bohužel jsou někdy nutné i zásahy rychlé záchranné služby z důvodu psychického vypětí dítěte a jeho následné hospitalizace. Z těchto a mnoha jiných skutečností se snaží soudy k tomuto kroku přistupovat, až když mají spolehlivě zjištěno, že navrhovaný výkon odnětím dítěte není jen subjektivním návrhem, ale když i z objektivních příčin by mělo být dítě umístěno v jiném výchovném prostředí a tohoto účelu nelze dosáhnout jinak. Tomuto krajnímu řešení často

předchází zjištění názoru dítěte, ať už prostřednictvím jeho kolizního opatrovníka, nebo výslechem dítěte u soudního jednání.

1.14 Navrhovaná změna úpravy výkonu rozhodnutí

Dne 31. 1. 2008 proběhlo první čtení návrhu zákona měnícího OSŘ mimo jiné i v oblasti výkonu rozhodnutí o výchově dítěte. Navrhovaná úprava by měla nabýt účinnosti 1. 7. 2008. Cílem zákonodárce je řešit požadavky praxe na změnu dosud platné úpravy s ohledem na rychlost vykonávacího řízení a jistě i ohledem na nejlepší zájmy dítěte. Jak již bylo řečeno, jedná se pouze o navrhovanou, v době psaní diplomové práce dosud neúčinnou právní normu, tudíž se omezím pouze stručně na změny, které by měla v případě schválení přinést.

Navrhovaná úprava odstraňuje výzvu k dobrovolnému plnění povinnosti coby do dosavadní doby institut vykonávacího řízení a institut poučení osoby před nařízením výkonu rozhodnutí přesouvá do závěrečné fáze nalézacího řízení, a to pro řízení zahájená po 1. 7. 2008, kdy by měla navrhovaná úprava nabýt účinnosti. Ve výjimečných případech, které musí soud zdůvodnit, může opětovně poučit účastníky před přistoupením k výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Mělo by se jednat o výjimečné situace, protože cílem navrhované úpravy je zrychlit vykonávací řízení.

Navrhovaná změna se týká i postupu při samotném výkonu rozhodnutí. Z nového znění § 273 odst. 1, 2 a zejména 3 vyplývá, že k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte by měl soud přistoupit tehdy, není-li na místě výkon rozhodnutí ukládáním pokut. Rovněž je výslovně upraveno, že opakované ukládání pokut je možné, jen je-li to účelné a toto musí být soudem v odůvodnění rozhodnutí zdůvodněno. Zejména bude nutno uvést, proč soud přistupuje k opětovnému uložení pokuty a proč nenařídí výkon rozhodnutí odnětím dítěte. Za účelem odstranění negativního dopadu uložených pokut na uspokojování základních potřeb dítěte je upravena možnost použít peněžní prostředky z vymožených pokut ve prospěch dítěte se souhlasem soudu. Plnění bude poskytováno až na základě skutečně vynaložených a prokázaných nákladů na základě volného posouzení ze strany soudu.

Novinkou je možnost stanovit usnesením soudu plán navykacího režimu, kdy za stanovených podmínek bude probíhat kontakt druhého rodiče s dítětem. Soud bude na plnění plánu dohlížet nebo tím pověří OSPOD či probační a mediační službu. Nová úpravu si klade za cíl zvýšit profesionalitu při provádění výkonu rozhodnutí odnětím dítěte nebo při sestavování navykacího plánu tím, že bude zajištěna konzultace či přítomnost znalce z oboru dětské psychologie. Co do technických změn se předpokládá napříště vedení statistik ohledně podaných návrhů výkonu rozhodnutí o výchově, délky řízení a způsobu rozhodnutí

a s tím související oddělení spisu výkonů rozhodnutí ve věcech péče o dítě od opatrovnických spisů a jasné grafické označení spisu s návrhem na výkon rozhodnutí o výchově nezletilého.

Navrhovaná úprava je vedena snahou o vyřešení situace, jak zabránit ovlivňování dítěte jedním z rodičů, v důsledku kterého nelze výkon rozhodnutí provést bez závažnějších psychických dopadů na samotné dítě.

1.15 Mezinárodní a komunitární úprava

Otázkou protiprávního odnětí nebo držení dítěte v rozporu s rozhodnutím soudu se nezabývá pouze vnitrostátní právo, ale i právo mezinárodní a komunitární. Přijetí této úpravy je důsledkem toho, že stále častěji dochází k uzavírání manželství státními příslušníky různých států a mnohdy i různých názorů ohledně výchovy dítěte. Česká republika (dále jen „ČR") je pak ohledně problematiky tzv. mezinárodních únosů dětí, tedy problematiky protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte mladšího 16ti let ze svého obvyklého (dosavadního) bydliště do jiného státu, vázána úpravou obsaženou v Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, podepsané v Haagu dne 25. 10. 1980, publikované ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 a pro ČR účinné od 1.3. 1998 (dále jen „HÚ"). Tato mezinárodní smlouva je doplněna komunitárním Nařízením Rady č. 2210/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „Nařízení"), které doplňuje ustanovení HÚ v případech únosu dítěte mezi členskými státy.

Na tomto místě se stručně zaměřím na to, jak ČR plní závazky vyplývající z mezinárodního a komunitárního práva v oblasti mezinárodních únosů dětí. K naplnění článku 6 HÚ a tedy k výkonu povinností uložených touto úmluvou byl zřízen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (dále jen „ÚMPOD"). Ochrana dětí podle HÚ i Nařízení a promptní obnovení pokojného stavu před únosem je předmětem činnosti a kritiky ochránce. Ochránce upozornil na postavení ÚMPOD, který vystupuje jako ústřední orgán podle HÚ a současně je často zplnomocněn zahraničním rodičem k zastupování v řízení před soudem nebo je ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte v tomtéž řízení. ÚMPOD tak není nestranným třetím. V ČR je nejednotná praxe, protože rozhodují o navrácení dítěte podle HÚ všechny okresní soudy, někdy je ÚMPOD přibrán jako vedlejší účastník, jindy je ustanovován jako kolizní opatrovník. Avšak od roku 2006 ÚMPOD vyslyšel kritiku ochránce

a je zprošťován funkce kolizního opatrovníka, kterým jsou namísto něj ustanovovány OSPOD.[54]

1.15.1 Vykonatelnost rozhodnutí o právu na styk s dítětem a o navrácení dítěte

Nařízení upravuje specificky vykonatelnost některých rozhodnutí o právu na styk s dítětem a určitých rozhodnutí nařizujících navrácení dítěte. Nařízení usnadní výkon přeshraničního práva na styk s dítětem zajištěním, že rozhodnutí o právu na styk s dítětem vydané v jednom členském státě je přímo uznané a vykonatelné v jiném členském státě za předpokladu, že je opatřeno osvědčením. Není nutné žádat o doložku vykonatelnosti a není možné vznést námitky proti uznání rozhodnutí. Obdobná úprava platí i pro rozhodnutí o navrácení dítěte podle čl 11 odst. 8 Nařízení.

Rozhodnutí bude osvědčeno, jestliže splňuje procesní požadavky řízení. Soudce jej vystavuje na jednotném formuláři obsaženém v příloze Nařízení. Původní soud zpravidla vystaví osvědčení, jakmile se rozhodnutí stane vykonatelným, tedy jakmile uplyne lhůta k podání opravného prostředku. Původní soud může prohlásit, že rozhodnutí bude vykonatelné bez ohledu na případný opravný prostředek, považuje-li to za nutné. Nařízení přiznává toto právo soudci, i když tato možnost se podle vnitrostátního práva nepředvídá.

Proti vydání osvědčení není přípustný opravný prostředek. Pokud se původní soudce dopustí chyby při vyplňování osvědčení a to nevyjadřuje přesně obsah rozhodnutí, lze u původního soudu podat žádost o opravu. V takovém případě se použije vnitrostátní právo členského státu původu. Strana, která chce požadovat výkon rozhodnutí, ve kterém se stanoví navrácení dítěte, předloží opis soudního rozhodnutí a osvědčení.

1.15.2. Výkon rozhodnutí o úpravě styku s dítětem a o navrácení dítěte

Samotný výkon rozhodnutí není upraven ani HÚ, ani Nařízením. Řídí se tedy vnitrostátním právem, přičemž vnitrostátní orgány používají předpisy, které zaručují účinný a rychlý výkon rozhodnutí vydaných podle Nařízení. Za účelem zrychlení postupu bylo zrušeno řízení o doložce vykonatelnosti (exequatur), tedy zvláštní řízení o tom, že rozhodnutí soudních orgánů jiných členských států mohou být vykonány. Není tedy nezbytné zahájit na území členského státu příslušného k výkonu rozhodnutí řízení o výkon, ale pouze vykonat rozhodnutí původního soudu.

[54] JUDr. Nováková, M., ÚMPOD, příspěvek na mezinárodní konferenci Když rodiče unese vlastní dítě – problematika mezinárodních únosů dětí, Praha, říjen 2007

Vynucování soudních rozhodnutí o výživě dětí

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je soukromoprávním právem dítěte. Výše vyživovací povinnosti je dána možnosti, schopnostmi a majetkovými poměry povinného rodiče na straně jedné a odůvodněnými potřebami dítěte na straně druhé. Výše výživného je neomezená. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti vyplývá přímo ze zákona a není-li plněna dobrovolně, řádně a včas, jsou dány zákonné důvody pro rozhodování soudu v této věci.[55]

Plnění vyživovací povinnosti může být na povinném vymáháno, neplní-li vykonatelné rozhodnutí soudu, kterým je stanovena jeho vyživovací povinnost. Oprávněný se může rozhodnout pro soudní výkon rozhodnutí podle části šesté OSŘ nebo pro soudní exekuci upravenou v zákoně č. 120/2001Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (dále jen „EŘ").

V níže uvedených podkapitolách se budu zabývat plněním vyživovací povinnosti rodičů k dětem – nezletilým i zletilým. Nabytím zletilosti dochází v nalézacím řízení pouze ke změnám v procesní situaci dítěte, které nabývá procesní způsobilosti a nemusí být tedy zastoupeno opatrovníkem, ale řízení je i nadále vedeno v rámci řízení ve věcech péče o nezletilé a jeho zásad. Při vlastním provádění vykonávacího či exekučního řízení není činěno rozdílu mezi vymáháním výživného pro nezletilé a zletilé dítě.

2.1 Výkon rozhodnutí o výživě

Výkon rozhodnutí ukládající zaplacení peněžitého plnění, tedy i placení výživného je upraveno v rámci části šesté, hlavy první až šesté OSŘ, tedy v rámci obecné úpravy výkonu rozhodnutí pro peněžitá plnění. Z uvedeného je zřejmé, že výkon rozhodnutí o výživném není upraven samostatnou, zvláštní úpravou. Pro výkon rozhodnutí o výživném platí obecná úprava výkonu rozhodnutí, na některých místech je stanovena zvláštní postup či zvláštní úprava pro vymáhání výživného.

2.1.1 Vykonatelná rozhodnutí

Předpokladem nařízení výkonu rozhodnutí a jeho následného provedení je vykonatelné rozhodnutí. Tím je rozhodnutí soudu stanovující výživné, a to

- schválená dohoda rodičů o plnění vyživovací povinnosti, odpovídá-li tato dohoda zájmům nezletilého dítěte,
- vlastní rozhodnutí, pokud rodiče či jeden z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost nebo rozhoduje-li soud o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů.

[55] § 85 a násl. ZOR

Rozhodnutí soudu o konkrétní výši výživného odpovídá poměrům v době rozhodování a jakmile dojde ke změně poměrů na straně oprávněného či povinného, je možné obrátit se na soud s návrhem na vydání nového rozhodnutí (snížení, zvýšení nebo zrušení výživného). Rozsudky o výživě nezletilých dětí lze měnit i bez návrhu a soud není vázán příslušným návrhem. Ke změně výše výživného může dojít ode dne změny poměrů, změna není vázána na datum podání návrhu, ale naopak může být zvýšení přiznáno až 3 roky zpětně od podání návrhu, pokud v této době došlo ke změně poměrů. U zletilých dětí je tato změna přípustná nejdříve od podání návrhu, soud je vázán návrhem a nepřizná vyšší výživné, než je v návrhu uvedeno.

Vykonávací soud musí před nařízením výkonu rozhodnutí zkoumat materiální a formální vykonatelnost rozsudků. Rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou podle § 162 odst. 1 OSŘ předběžně vykonatelné[56] a lhůta k plnění určená soudem počíná běžet ode dne doručení rozsudku, nikoli ode dne právní moci. Jedná se o případ tzv. obligatorní předběžné vykonatelnosti, která nastává přímo ze zákona a nemusí být výslovně uvedena ve výroku rozsudku. Případné pochybnosti o tom, zda či v jaké své části jsou takové rozsudky předběžně vykonatelné, je možné řešit až ve vykonávacím řízení. Rozsudky odsuzující k opětujícímu plnění v budoucnu splatných dávek se stanou vykonatelnými v okamžiku splatnosti první splátky a důsledky vykonatelnosti se vztahují na rozsudek jako celek.[57]

Materiální vykonatelností se opakovaně zabývají okresní soudy a Nejvyšší soud.[58] Rovněž je nutno zdůraznit, že je-li povinnému rodiči stanovena povinnost platit výživné pro více dětí, musí rozsudek soudu ve svém výroku obsahovat výši vyživovací povinnosti ke každému dítěti jednotlivě. Lze si totiž představit případy, kdy povinný bude platit výživné na jedno dítě a na druhé nikoliv. Oprávněným k podání návrhu na výkon rozhodnutí je jen to dítě, na jehož vyživovací povinnost nebylo řádně a včas plněno.

---

[56] Sborník I, str. 274: Rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou předběžně vykonatelné bez časového omezení.

[57] Prof. JUDr. Winterová, A., CSc. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Praha: Linde, 2007, str. 782

[58] Např. usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 20 Cdo 3203/2006, ze dne 24.10.2007: Má-li být exekuční titul po materiální stránce vykonatelný, musí ve svém výroku obsahovat přesnou individualizaci oprávněného a povinného, jakož i přesné vymezení práv a povinností k plnění. Exekuční titul, který tyto náležitosti nemá, není vykonatelným a nemůže být podkladem pro nařízení exekuce. Bude-li exekuce přesto nesprávně nařízena, musí být v každém stádiu i bez návrhu zastavena.
Dále např. R 32/1966: Je-li několik osob povinných k vyživovací povinnosti mezi příbuznými, musí být povinnost každé z nich stanovena zvlášť, příp. musí být v rozhodnutí stanoveno, že se některé z nich neukládá.

2.1.2 Příslušnost soudu

Věcně příslušným k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí a k činnosti soudu před nařízením výkonu rozhodnutí a k prohlášení o majetku je vždy okresní soud (v Praze obvodní soudy a v Brně Městský soud).[59]

Místně příslušným soudem je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodujících skutečností své bydliště.[60] Místně příslušný soud může po pravomocném nařízení výkonu rozhodnutí ze závažných důvodů přenést svou místní příslušnost na jiný soud, jestliže je to v zájmu nezletilého.[61] Tato možnost soudu přichází v úvahu, jestliže se v průběhu řízení změnily okolnosti rozhodné pro posouzení příslušnosti. Odlišně je upravena místní příslušnost při vymáhání výživného pro zletilé dítě, neboť místně příslušným je obecný soud povinného, tedy soud, v jehož územním obvodu má povinný bydliště, popř. kde se zdržuje.[62]

Proti usnesení soudu o nařízení exekuce je přípustné odvolání, o kterém rozhoduje krajský soud, v jehož obvodu se nachází soud, který rozhodoval v prvním stupni.

Proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně je podle § 238a odst. 1 písm. c) OSŘ přípustné dovolání za splnění podmínek § 237 odst. 1, 3 OSŘ. O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud.

Soudními osobami vystupujícími v řízení o výkon rozhodnutí jsou kromě samosoudce VSÚ, justiční čekatelé a soudní tajemníci. Ve stadiu provádění výkonu rozhodnutí vystupuje zejména soudní vykonavatel.

2.1.3 Účastníci řízení

Účastníky řízení o výkon rozhodnutí jsou oprávněný a povinný. Povinný je rodič, kterému byla uložena rozsudkem povinnost platit výživné, nečiní-li tak dobrovolně, řádně a včas. Oprávněným je nezletilé dítě, za které jedná většinou zákonný zástupce, tedy rodič, kterému bylo svěřeno dítě do výchovy. Po nabytí zletilosti odpadá potřeba zastupování dítěte a oprávněným je samo zletilé dítě.

2.1.4 Zahájení vykonávacího řízení

Oprávněný se může domáhat vynucení plnění vyživovací povinnosti výlučně na návrh. Tento musí obsahovat označení soudu, oprávněného (dítě), povinného (rodič, jemuž bylo

[59] § 9 odst. 1 OSŘ
[60] § 252 odst. 3 OSŘ
[61] R 21/1981 (str.155): K přenesení příslušnosti může dojít na návrh některého z účastníků nebo i bez návrhu. Jestliže návrh podá některý z účastníků, nestačí zaslat mu pouhé vyrozumění dopisem, proč nelze příslušnost přenést na jiný soud. Usnesení, proti němuž je přípustný opravný prostředek, musí být doručeno oprávněnému (zákonnému zástupci), povinnému a plátci mzdy.
[62] § 85 odst. 1 OSŘ

stanoveno platit výživné), vylíčení rozhodujících skutečností a čeho se oprávněný domáhá. Dále je třeba uvést, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden (srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, přikázáním jiné peněžité pohledávky, postižením jiných majetkových práv, příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodejem movitých věcí, nemovitosti, podniku nebo zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech). Návrh musí být dále datován a podepsán a je třeba k němu připojit vykonatelné soudní rozhodnutí o stanovení výživného opatřené doložkou vykonatelnosti.

Návrh na nařízení výkonu rozhodnutí může být sepsán u okresního soudu do protokolu za přítomnosti osoby od soudu přítomné (většinou VSÚ). Zpravidla se bude jednat o soud, který rozhodoval o výživném nezletilých v nalézacím řízení, ale není vyloučeno podání návrhu do protokolu u kteréhokoliv okresního soudu, který pak tento návrh postoupí bez průtahů soudu příslušnému k nařízení výkonu rozhodnutí.

Návrh na výkon rozhodnutí o výživě nezletilých dětí je osvobozen od soudních poplatků. Jde-li o výživné pro zletilé dítě, soudní poplatek činí 2 % z vymáhané částky, nejméně však 300 Kč.

2.1.5 Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí

Pokud oprávněnému nejsou známy údaje požadované pro podání návrhu, může požádat soud o poskytnutí pomoci při jejich zjištění, a to předtím, než podá návrh na nařízení výkonu rozhodnutí. Předně je dána možnost, aby před podáním návrhu na výkon rozhodnutí nebo při podání tohoto návrhu předseda senátu předvolal povinného a vyzval ho k dobrovolnému splnění povinnosti, kterou mu ukládá rozhodnutí, považuje-li to za účelné.

Jde-li o vymáhání výživného pro nezletilé dítě, poskytne soud na žádost účastníka pomoc při zjišťování bydliště povinného.[63] Rovněž může oprávněný podle § 260 odst. 2 OSŘ žádat o pomoc soud, aby se dotázal povinného na plátce mzdy nebo na číslo účtu a povinný je povinen pod pohrůžkou uložení pořádkové pokuty až do výše 50.000 Kč do jednoho týdne odpovědět. Tato pomoc by měla nastoupit teprve, když si účastníci nemohou tyto údaje opatřit. V žádosti podle § 260 odst. 1 a 2 OSŘ je rovněž třeba uvést, co účastník sám již bezúspěšně podnikl, aby pomoc soudu mohla být správně zaměřena na urychlení zjištěných údajů.[64]

Místně příslušným je i před nařízením výkonu rozhodnutí soud, v jehož obvodu má nezletilé dítě bydliště. Podání žádosti o pomoc při vymáhání výživného pro nezletilé děti je osvobozeno od soudního poplatku.

---

[63] § 260 odst. 1 OSŘ
[64] R 21/1981, str. 171-172 a R 19/1987, str. 135-136

Při poskytování pomoci pro vymáhání výživného pro zletilé děti je místně příslušný obecný soud povinného a s podáním žádosti o pomoc soudu je spojena poplatková povinnost za úkon ve výši 200 Kč.

2.1.6 Způsoby provedení výkonu rozhodnutí

Výživné má charakter přednostní pohledávky a od ostatních běžných pohledávek se odlišuje při uspokojování pohledávek. Výživné tento charakter nemá obecně pro všechny způsoby výkonu rozhodnutí, ale pouze pro srážky ze mzdy a při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti u pohledávek nedoplatku výživného při rozvrhu výtěžku z prodeje nemovitosti.

Pro vymožení pravidelných plateb běžného výživného je vhodný zejména výkon rozhodnutí prováděný srážkami ze mzdy, proto mu bude věnována největší pozornost. U ostatních způsobů výkonu rozhodnutí vyjmenovaných v § 258 odst. 1 OSŘ nebývá speciální úprava pro vymáhání výživného častá, proto se omezím na tyto způsoby nařízení a provedení výkonu rozhodnutí pouze okrajově.

2.1.7 Srážky ze mzdy nebo jiných příjmů povinného

Provádění exekuce srážkami ze mzdy nebo jiných příjmů povinného představuje nejúčinnější způsob vymáhání běžného výživného za podmínky, že je oprávněnému plátce mzdy nebo jiného obdobného příjmu znám nebo s pomocí soudu zjištěn. Jedná se totiž o způsob vymáhání, který nejlépe odpovídá povaze vlastní vyživovací povinnosti, tedy plnění, které je nutno oprávněné osobě poskytovat v pravidelných intervalech.

Výkon rozhodnutí může být nařízen srážkami ze mzdy, platu či jiných příjmů – výkon rozhodnutí se může vztahovat i na dávky státní sociální podpory, které nejsou vypláceny jednorázově.

Nařízení výkonu rozhodnutí pro výživné se vztahuje i na dávky, které se stanou splatnými teprve v budoucnu. Výkon rozhodnutí obecně lze nařídit zásadně jen k vydobytí pohledávek, které se staly splatnými do vydání usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Výjimku z této zásady připouští zákon pouze pro výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy (je-li vykonáváno rozhodnutí, ve kterém bylo oprávněnému přiznáno právo na opětující se dávky).[65] Nutno mít na paměti, že povinný není v prodlení, jestliže předá dlužnou částku výživného poslední den stanovené splatnosti na poště.[66]

[65] R 66/1970
[66] R 45/1965

A. Přednostní pohledávky

Pohledávky výživného podle § 279 odst. 2 písm. a) OSŘ jsou pohledávkami přednostními, přičemž není rozdíl, zda se jedná o vynucování výživného pro nezletilého či zletilého oprávněného (dítě) nebo zda jde o běžné či dlužné výživné. Povahu přednostní pohledávky výživného nemá pohledávka toho, kdo zcela nebo zčásti splnil za jiného vyživovací povinnost, tedy například pohledávka úřadu, který poskytl dítěti příspěvek za neplatícího rodiče (je přednostní pohledávkou podle § 279 odst. 2 písm. g) OSŘ).

Zvláštnost přednostních pohledávek (tedy i výživného) se projevuje v postupu při uspokojování pohledávek. Přednostní pohledávky jsou uspokojovány z druhé třetiny čisté mzdy vzniklé po odečtení základní částky zaokrouhlené směrem dolů na částku dělitelnou třemi a vyjádřenou v celých korunách. Teprve nestačí-li tato třetina k jejich úhradě, uspokojují se spolu s ostatními pohledávkami z první třetiny.[67] Jsou-li srážky ze mzdy prováděny k vydobytí několika pohledávek, uspokojují se jednotlivé pohledávky z první třetiny zbytku čisté mzdy podle svého pořadí bez ohledu na to, zda jde o přednostní pohledávky nebo o pohledávky ostatní.[68] Jedná se o zásadu časové priority. Tato zásada se uplatňuje bezvýjimečně při uspokojování pohledávek z první třetiny.

V druhé třetině rozhoduje o uspokojování přednostních pohledávek také pořadí, ale pohledávky výživného mají přednost před všemi pohledávkami uspokojovanými z této třetiny, tzv. zásada absolutní přednosti. Dále se zde uplatňuje pravidlo, že pohledávky běžného výživného mají přednost před nedoplatky výživného, které se uspokojí v poměru odpovídajícímu výši běžného výživného.

Pořadí pohledávek se řídí dnem, kdy bylo plátci mzdy doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Bylo-li mu doručeno téhož dne nařízení výkonu rozhodnutí pro několik pohledávek, mají tyto pohledávky stejné pořadí. Nestačí-li částka na ně připadající k jejich plnému uspokojení, uspokojují se poměrně.[69] Jde o zásadu proporcionality pro pohledávky stejného časového pořadí.

B. Změny v nalézacím řízení

Při vymáhání výživného je poměrně časté, že v průběhu vykonávacího řízení dojde v důsledku změny poměrů v nalézacím řízení ke zvýšení, snížení nebo ke zrušení vyživovací povinnosti.

Při zvýšení výživného vyvstává otázka, zda je nutno podávat nový návrh na výkon rozhodnutí, buď na částku zvýšeného výživného nebo jeho rozdílu. Na tuto situaci pamatuje

[67] § 279 odst. 1 OSŘ
[68] § 280 odst. 1 OSŘ
[69] § 280 odst. 3 OSŘ

§ 284 odst. 3 OSŘ, když v případě zvýšení výživného z důvodu změny poměrů se nařízení výkonu rozhodnutí vztahuje i na všechny částky zvýšeného výživného ve stejném pořadí jako zbytek pohledávky. Soud tedy usnesením přikáže plátci mzdy označenému v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, aby ode dne doručení tohoto usnesení (nebo od dřívějšího okamžiku, jakmile se o zvýšení dozví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti) v rámci a v pořadí nařízeného výkonu rozhodnutí prováděl srážky ze mzdy povinného pro zvýšené výživné. Tímto usnesením soud upravuje vedení řízení a odvolání proti němu není přípustné[70]. Jestliže však soud prvního stupně ve výroku usnesení provedl i výpočet nedoplatku výživného (a změnil tak splatnost dříve dospělých částek výživného z původního vykonatelného rozhodnutí), popř. stanovil, do jaké měsíční částky lze provádět srážky pro vymožení nedoplatku výživného vzniklého zpětným zvýšením výživného, je proti němu v této části odvolání přípustné.[71] Soud vydává usnesení podle § 284 odst. 3 OSŘ, jakmile se o zvýšení výživného dozví od soudu, který rozhodoval o změně poměrů nebo od oprávněného, povinného či plátce mzdy.

Při snížení výživného může nastat situace, kdy bude veden výkon rozhodnutí pro pohledávku běžného výživného a povinný zahájí řízení o snížení výživného. Povinný by mohl podat návrh na částečné odložení výkonu, ale soud by mu vyhověl pravděpodobně teprve tehdy, kdyby měl být i nepravomocné rozhodnutí o snížení výživného. Plátce mzdy by pak nadále srážel částku nesníženého výživného s tím, že částka odpovídající částečnému odkladu bude zatím u něj deponována.

V případě zrušení rozhodnutí, jež je podkladem výkonu, příp. ztráty jeho účinnosti (např. obnovením soužití rodičů, při němž dochází k plnění všech rodičovských funkcí), je za podmínek § 268 odst. 1 písm. b) OSŘ tato změna důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí dokonce i bez návrhu účastníka. Tomuto úkonu bude zpravidla předcházet odklad výkonu rozhodnutí podle § 266 odst. 2 OSŘ do pravomocného skončení řízení povinného o zrušení výživného, neboť lze očekávat zastavení výkonu rozhodnutí. Po tuto dobu plátce mzdy bude srážet ze mzdy povinného, ale nebude sražené částky vyplácet oprávněnému až do zrušení odkladu výkonu rozhodnutí oprávněnému. Dojde-li v důsledku zrušení rozhodnutí k zastavení řízení, vyplatí plátce mzdy sraženou částku povinnému. V souvislosti s pozbytím účinnosti je třeba ještě dodat, že zánik účinnosti rozhodnutí v důsledku obnovení soužití rodičů nastane

[70] § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ
[71] JUDr. Bureš, J., JUDr. Drápal, L., JUDr. Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád komentář, II. díl, Praha: C.H.Beck, str. 1513

jen ohledně povinnosti platit běžné výživné za dobu po obnovení soužití rodičů, zatímco ohledně případných nedoplatků za dobu dřívější zůstává rozhodnutí účinným.[72]

C. Zastavení výkonu rozhodnutí

Při vymáhání výživného srážkami ze mzdy je upraven zvláštní případ zastavení výkonu rozhodnutí. Na návrh povinného může soud zastavit nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, jestliže jsou srážky prováděny již jen pro běžné výživné a lze předpokládat, že povinný vzhledem ke svému chování a poměru k práci bude výživné plnit dále dobrovolně.[73] Je-li na mzdu povinného veden další výkon rozhodnutí, není splněna podmínka výkonu rozhodnutí výlučně pro běžné výživné a zastavení by nebylo z tohoto důvodu možné. OSŘ výslovně neupravuje, zda musí soud získat souhlas oprávněného, mezera v zákoně je vyplněna výkladem soudů.[74]

2.1.8 Výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky

Tento způsob výkonu rozhodnutí se provádí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, přikázáním jiné peněžité pohledávky, postižením jiných majetkových práv či příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu.

Z povahy přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu jako jednoho ze způsobů soudního výkonu rozhodnutí vyplývá, že touto formou lze uspokojit jen pohledávku v době výkonu rozhodnutí splatnou. Z účtu u peněžního ústavu lze tedy odepsat jen splatnou pohledávku, nikoliv pohledávku, jež se stane splatnou teprve v budoucnu.[75] Naproti tomu výkon rozhodnutí přikázáním jiné peněžité pohledávky povinného lze nařídit i v případě, že pohledávka povinného se stane splatnou teprve v budoucnu, jakož i v případě, že povinnému budou dílčí pohledávky z téhož právního důvodu v budoucnu postupně vznikat.[76] Jinými peněžitými pohledávkami jsou toliko pohledávky, které má povinný vůči třetím osobám, nikoli snad i pohledávky, které má povinný proti oprávněnému.[77] Významným zdrojem pro vymožení dlužného výživného může být kupříkladu stavební spoření či jiné druhy pojištění.

---

[72] JUDr. Sekaninová, E., K některým otázkám výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného pro výživné nezletilých dětí, Socialistická zákonnost 1982, ročník 30, str. 336

[73] § 290 odst, 2 OSŘ

[74] Např. R 21/1981 K zastavení výkonu rozhodnutí podle § 290 odst. 2 není třeba nařizovat jednání. Negativní stanovisko oprávněného, jehož má předseda senátu podle ustálené soudní praxe vždy vyslechnout (i když to zákon výslovně neukládá), nebrání kladnému rozhodnutí o navrhovaném zastavení výkonu rozhodnutí. Se stanoviskem oprávněného (příp. jeho zákonného zástupce) je třeba se vždy vypořádat.

[75] R 66/1970

[76] § 312 OSŘ

[77] R 10/1970

V úvahu přichází i provedení výkonu rozhodnutí postižením jiných majetkových práv nebo příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu, který by byl vhodný zejména u dlužného výživného.

2.1.9 Prodej movitých a nemovitých věcí

Provedením výkonu rozhodnutí prodejem movitých a nemovitých věcí je pohledávka oprávněného pro běžné a dlužné výživné uspokojena z výtěžku prodeje věcí povinného.

Při soudním výkonu rozhodnutí provádí vykonavatel soupis movitých věcí a zásadně ponechává sepsané věci na místě soupisu a pouze je označí. Pro rozdělení výtěžku z prodeje movitých věcí OSŘ neupravuje zvláštní pořadí při uspokojování výživného.

V případě výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti jsou pohledávky nedoplatků výživného uspokojovány ve 4. skupině.[78] Pokud by však byl prováděn výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti pouze pro pohledávku nedoplatku výživného, byl by oprávněný uspokojen ve 3. skupině, neboť by se nejednalo o pohledávku nedoplatku výživného, ale pohledávku oprávněného.

2.1.10 Ostatní způsoby provedení výkonu rozhodnutí

U povinné fyzické osoby podnikající přichází v úvahu i výkon rozhodnutí prodejem podniku a uspokojení pohledávky výživného z výtěžku prodeje. Platná právní úprava nepřiznává pohledávce výživného přednostní uspokojení jako je tomu při rozvrhu výtěžku z prodeje nemovitosti. Pro vymožení výživného je možné přistoupit i k výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech.

2.1.11 Praxe soudů při vymáhání výživného

Pro získání přibližného přehledu výkonu rozhodnutí pro výživné byly osloveny vybrané soudy. Některé soudy nevedou statistiku vůbec a uvádějí pouze přibližný počet nápadů a způsobů rozhodnutí, jiné soudy ji vedou (viz příloha diplomové práce). Statistika Ministerstva spravedlnosti pojednává pouze o celkovém nápadu výkonu rozhodnutí pro peněžitá plnění, nikoliv zvlášť o výživném pro děti. Je tak možné pouze konstatovat, že nápad výkonu rozhodnutí pro peněžité pohledávky obecně za rok 2006 představoval 307.969 návrhů. Výkon rozhodnutí byl prováděn ve 80.345 případech srážkami ze mzdy (od roku 2002 se nesleduje, kdy bylo prostřednictvím srážek ze mzdy vymáháno výživné pro nezletilé děti), ve 20.004 případech přikázáním pohledávky, ve 191.294 případech prodejem movitých věcí a ve 1.405 případech prodejem nemovitosti. Z uvedeného je zřejmé, že nejčastěji

[78] § 337 odst. 1 OSŘ

používaným způsobem pro uspokojování peněžitých pohledávek je výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí. Ze statistiky nevyčteme, který způsob je nejpoužívanější pro výkon rozhodnutí pro výživné.

Z údajů zjištěných soudy vyplývá, že ve výkonu rozhodnutí o výživně nezletilých i zletilých dětí vede způsob provádění srážkami ze mzdy, rovněž prodej movitých věcí je často využíván. Zcela okrajově se vyskytují případy výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky. Prodej nemovitosti či prodej podniku pro vymožení výživného představuje zanedbatelné procento, ale vyskytuje se. Lze se setkat i se zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech, i když velmi výjimečně.

Při studiu soudních spisů na dvou vybraných soudech jsem se odhadem v každém třetím případě setkala právě se srážkami ze mzdy. Tento způsob nejlépe odpovídá potřebám pravidelnosti a nízké nákladnosti pro vymáhání běžného výživného. Problém pro praxi představuje vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti pracováním „na černo" nebo jiným úmyslným zkracováním skutečných příjmů. Odstranění tohoto negativního jevu důslednou kontrolou zjištěných skutečností pak není v možnostech soudu ani soudního exekutora. Často dochází také k situacím, kdy povinný pracuje, začnou být prováděny srážky ze mzdy, ale povinný přestane pracovat. Soud na tuto skutečnost reaguje výzvou povinnému ke sdělení nového zaměstnavatele pod pohrůžkou uložení pořádkové pokuty, předvolání či předvedení. Nutno konstatovat, že poměrně často musí dojít z důvodu nespolupráce až k předvedení povinného PČR k soudu, aby sdělil rozhodné skutečnosti.

Přikázání pohledávky pro výživné bylo využíváno, nicméně byly časté případy, že povinný účet zrušil, nový účet nezaložil a výkon rozhodnutí tak musel být zastaven.

Při prodeji movitých věcí může nastat situace, kdy vykonavatel přikročí k soupisu movitých věcí povinného, který vzhledem k možné ztrátě svých věcí raději zaplatí alespoň část pohledávky. Následně přichází v úvahu využití institutu odkladu výkonu rozhodnutí. V případě vymáhání výživného však soudy většinou odklad nepovolují. Vychází z toho, že si povinný musel být vědom své povinnosti platit výživné (o to víc, když mu byly k úhradě dlužného výživného v nalézacím řízení povoleny splátky a tyto dobrovolně neplnil). Bezesporu je zaplacení mimo výkon rozhodnutí lepší i pro oprávněného, neboť výsledky zpeněžení sepsaných movitých věcí mohou být nízké a značně nejisté.

Proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí je přípustné odvolání, které je povinnými pro všemožné důvody podáváno. Zejména se dovolávají povinní toho, že plnili řádně a včas. Poměrně častý je argument, že oprávněný, příp. jeho zákonný zástupce neuvedl adresu, kam je nutno výživné posílat. Povinní, kteří chtějí plnit svou vyživovací povinnost se obracejí na notářské kanceláře za účelem složení výživného do úschovy nebo vyhledávají pobyt

oprávněného za pomoci PČR. Tomuto postupu nelze jistě nic vytknout a je zcela nepochybné, že zjištění pobytu oprávněného je součástí plnění vyživovací povinnosti. Z pohledu podaného odvolání proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí jsou snahy a argumenty povinného snažící se vysvětlit nespravedlnost vzniklé situace liché. Při nařízení výkonu rozhodnutí pro peněžité plnění soud pouze zkoumá, zda podaný návrh je v souladu s vykonatelným rozhodnutím, jež ukládá povinnému určitou povinnost plnění, přičemž nezkoumá, zda povinný uloženou povinnost dobrovolně splnil. V tomto směru vychází jen z tvrzení oprávněného. Tvrdí-li povinný, že svou vyživovací povinnost ve prospěch nezletilého oprávněného splnil, je třeba s touto částí odvolání s odkazem na ust. § 41 odst. 2 OSŘ ve spojení s ust. § 254 odst. 1 OSŘ naložit jako s návrhem na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. g), o němž rozhodne soud prvního stupně.

Zajímavá je rovněž otázka rozhodování o nákladech řízení, když oprávněný podá návrh na výkon rozhodnutí pro pohledávku určité výše a z důvodu dobrovolného plnění povinného ještě před nařízením výkonu rozhodnutí je výkon rozhodnutí částečně zastaven. Pokud se oprávněný před podáním návrhu na výkon rozhodnutí nepřesvědčil, zda povinný nesplnil vyživovací povinnost dobrovolně, soudy v tom spatřují procesní zavinění. Co do částky, do které nebyla vyživovací povinnost splněna, je návrh na výkon rozhodnutí po právu a soudy byla přiznávána náhrada nákladů řízení oprávněnému jako kdyby k procesnímu zavinění nedošlo.

Setkala jsem se i se situací, kdy povinný změnil zaměstnání a výživné mu bylo sraženo a vyplaceno oprávněnému dvakrát. Ohledně srážky ze mzdy od původního zaměstnavatele bylo řízení částečně zastaveno. Oprávněný v podaném odvolání namítal, že spotřebované výživné se nevrací. Odvolací soud konstatoval, že tato námitka není na místě, neboť v rámci výkonu rozhodnutí je vymáhána částka, pro níž byl výkon rozhodnutí nařízen a po povinném nelze požadovat více, než mu bylo rozhodnutím soudu uloženo k plnění.

Na závěr si dovolím připomenout povinnými rodiči opomíjenou skutečnost. K zániku vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nedochází automaticky dosažením určitého věku nebo nastoupením dítěte do práce. K tomu, aby vyživovací povinnost rodiče zanikla, musí dítě nebo rodič podat návrh k soudu. Tato skutečnost je bezesporu důležitá i pro vykonávací řízení. V důsledku zrušení rozhodnutí o povinnosti platit výživné dojde k zastavení výkonu rozhodnutí a naopak neplní-li rodič výživné, neboť se domnívá, že vyživovací povinnost k dítěti již zanikla, vystavuje se nebezpečí výkonu rozhodnutí pro dlužné výživné za období do rozhodnutí o zrušení výživného.

2.2 Soudní exekuce pro výživné

Další možností vymáhání výživného je soudní exekuce podle EŘ. Pro exekuční řízení se přiměřeně použije ustanovení OSŘ, nestanoví-li EŘ jinak.[79] Je zde stanoven princip subsidiarity OSŘ. Z poměru předpisu obecného (základního) a subsidiárního plyne, že subsidiární se použije tehdy a jen tehdy, jestliže předpis obecný sám konkrétní úpravu nemá, resp. když určitou situaci, vlastní upravovaným vztahů, sám neupravuje. Má-li však být současně aplikován OSŘ, musí být výklad exekučního řádu podáván tak, aby byl s OSŘ navzájem slučitelný. Není účelné, aby jedna a táž právní otázka byla vykládána v řízení o výkon rozhodnutí jinak než v řízení exekučním.[80]

V následujícím výkladu se zaměřím pouze na otázky, které EŘ upravuje odlišně od OSŘ.

2.2.1 Místní příslušnost

Místní příslušnost týkající se nejen exekuce pro výživné nezletilých dětí je upravena v § 45 odst. 2 EŘ. Místně příslušným v exekučním řízení je zásadně obecný soud povinného, tedy soud, v jehož obvodu má povinný bydliště, popř. kde se zdržuje. Místní příslušností v exekučním řízení pro pohledávku výživného nezletilého dítěte se zabýval rovněž Nejvyšší soud ve svém stanovisku sp. zn. Cpjn 200/2005 a konstatoval, že místně příslušným soudem je i pro nařízení exekuce k vydobytí výživného pro nezletilé dítě nikoliv soud, v jehož obvodu je jeho bydliště, nýbrž soud, v jehož obvodu má bydliště povinný.

2.2.2 Návrh na zahájení exekučního řízení

Náležitosti návrhu na zahájení exekučního řízení jsou obsaženy v § 38 EŘ. Podáním návrhu oprávněného doplněného exekučním titulem (exekuční titul je shodný s vykonatelným rozhodnutím viz. kapitola 2.1.1) exekučnímu soudu nebo soudnímu exekutorovi je zahájeno exekuční řízení. Je-li podáván návrh k exekučnímu soudu, musí obsahovat označení soudního exekutora, který má být provedením exekuce pověřen. Navrhovatel nemusí označit způsob, kterým má být výkon rozhodnutí proveden, způsob provedení si určuje sám exekutor poté, co obdrží usnesení soudu o jeho pověření provedením exekuce.

Podání návrhu na zahájení exekuční řízení je osvobozeno od soudního poplatku, ale exekutor může požadovat po oprávněném v souladu s § 90 odst. 3 EŘ přiměřenou zálohu

---

[79] Viz § 52 odst. 1 EŘ

[80] JUDr. Kasíková, M. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), Komentář, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 188

na náklady exekuce.[81] Nesloží-li oprávněný zálohu na náklady exekuce, soud exekuci na návrh exekutora zastaví, pokud u oprávněného nejsou podmínky pro osvobození od soudního poplatku podle zvláštního předpisu. EŘ odkazuje na zvláštní právní předpis, ale tento v právním řádu zatím chybí. Proto je nutno postupovat podle předpisu obecného. V § 270 odst. 3 věta druhá OSŘ je upraveno, že lze po oprávněném požadovat složení zálohy na náklady výkonu rozhodnutí (exekuce), nejsou-li u něj podmínky pro osvobození od soudního poplatku podle § 138 OSŘ.

2.2.3 Exekuční příkaz

V případě vynucování peněžitého plnění, tedy i plnění výživného je ponechána volba způsobu provedení výkonu rozhodnutí na pověřeném soudním exekutorovi. Ten vydává po doručení usnesení o nařízení exekuce exekuční příkaz ohledně majetku, který má být exekucí postižen. Exekuční příkaz má účinky nařízení výkonu rozhodnutí podle OSŘ.[82] Exekuce se podle něj provede, jakmile usnesení o nařízení exekuce nabude právní moci.

2.2.4 Provádění exekuce

Prováděním nuceného výkonu exekučních titulů je pověřen soudní exekutor a zajišťuje ho prostřednictvím zaměstnanců exekutorského úřadu. Kromě rozhodování soudu o nařízení exekuce, kterým pověří soudního exekutora jsou i další otázky rozhodování svěřeny soudům – např. rozhodování o odložení nebo zastavení exekuce, o vyloučení věcí z exekuce. Pro řadu úkonů soudu u jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí exekutor pouze připravuje podklady pro rozhodnutí soudu.

2.2.5 Jednotlivé způsoby provedení exekuce

Při exekuci prováděné soudním exekutorem srážkami ze mzdy se postupuje přiměřeně podle OSŘ s tím, že exekutor je oprávněn určit, jaká částka bude povinnému ze mzdy sražena jen v případě provádění exekuce ve prospěch jednoho oprávněného. Pokud je exekuce prováděna ve prospěch více oprávněných, bude namísto exekutora rozhodovat soud a exekutor provádí přípravné úkony pro rozhodnutí soudu o rozvrhu. Při zvýšení výživného v nalézacím řízení uvědomí sám exekutor plátce mzdy postupem obdobným v § 284 odst. 3 OSŘ sám, nečiní tak za něj soud. O zastavení či odložení výkonu rozhodnutí rozhoduje soud.

---

[81] JUDr. Kasíková, M. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), Komentář, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 206: Skutečnost, že oprávněný je ze zákona od placení soudních poplatků osvobozen (§ 11 odst. 2 SoudP), nemá na rozhodování o povinnosti platit zálohu žádný vliv.
[82] § 47 odst. 2 věta první EŘ

Při exekuci přikázáním pohledávky je v důsledku součinnosti podle § 33 odst. 4 EŘ větší šance na vymožení plnění než ve vykonávacím řízení, neboť exekutor může snadněji zjistit veškerý majetek povinného u peněžního ústavu (účty, vkladní knížky, podílové listy, bezpečnostní schránky, ...).

Při provádění exekuce prodejem movitých věcí a nemovitostí EŘ neobsahuje žádné zásadní modifikace oproti režimu výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí podle OSŘ.[83] Provádění exekuce prodejem movitých věcí je odlišné oproti vykonávacímu řízení v tom, že exekutor musí i bez návrhu oprávněného zajistit movité věci, které sepsal a tyto převezme do úschovy nebo je uloží u vhodného schovatele.

Při provádění exekuce prodejem nemovitosti povinného exekutor provádí přípravné úkony pro rozhodnutí soudu o rozvrhu, neprovádí však rozvrhové jednání.[84]

2.2.6 Praxe exekutorů při vymáhání výživného

Při provádění exekuce soudním exekutorem lze jen velmi těžko rozlišit počty případů, kdy exekutor provedl výkon jednotlivými způsoby výkonu rozhodnutí, neboť v naprosté většině případů dochází ke kombinaci více způsobů. Exekutoři provádějí součinnost podle § 33 EŘ a tím má exekutor více možností k efektivnímu vymožení výživného. Soudní exekutor je soukromou osobou, kterou stát pověřil výkonem exekuční činnosti. Výše odměny exekutora je upravena právními předpisy a i v případě vymáhání výživného je třeba pamatovat na to, že dojde-li v důsledku nemajetnosti povinného k zastavení exekuce, náklady neúspěšné exekuce nese oprávněný. Při vymáhání běžného výživného je třeba pamatovat na vyšší tarifní odměnu než u vymáhání běžného výživného, neboť je-li prováděna exekuce na základě exekučního titulu, ve kterém se oprávněnému přiznává nárok na opětující se plnění, je základem pro určení odměny součet hodnot plnění, která mají být vymožena. Jde-li o plnění na dobu neurčitou, na dobu života nebo na dobu delší než pět let, je základem pro určení odměny pětinásobek hodnoty ročního plnění.

Exekutorské úřady nevedou žádné statistiky ohledně jimi prováděných exekucí. Shodují se však v tom, že exekuce prováděná k vymožení výživného představuje nízké procento všech exekucí (v průměru do 10%). Shodují se rovněž v tom, že vymáhání bývá většinou úspěšné, s výjimkou případů, kdy je povinný odsouzen pro trestný čin zanedbání povinné výživy. Většinou nepodávají návrh na zastavení exekuce pro nedostatek majetku povinného a raději vyčkávají, jestli se majetková situace povinného nezlepší (s ohledem na skutečnost, že by náklady exekuce nesl oprávněný). Exekuce je nejčastěji prováděna

[83] JUDr. Kasíková, M. a kol.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), Komentář, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 238
[84] § 68 EŘ

srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky a prodejem movitých věcí, resp. kombinací těchto způsobů.

Srážky ze mzdy jsou vhodným způsobem provádění výživného i v případě soudních exekucí. Na druhou stranu jen ve výjimečných případech má tento způsob provedení exekuce od začátku do konce hladký průběh. Kromě evidentního a úmyslného vyhýbání se vyživovací povinnosti exekutoři nejčastěji narážejí na neplnění povinností, které ukládá povinnému a plátci mzdy OSŘ (především § 294 odst. 2 a 295 – oznamovací povinnost). Uložení pořádkové pokuty povinnému ani plátci mzdy nemá smysl, neboť o to méně by se oprávněnému dostalo na vymoženém plnění. Nezbývá tedy než formou součinnosti zjišťovat, zda povinný změnil zaměstnání nebo zda je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a postihovat jeho aktuální příjem.

Podle praxe exekutorských úřadů nelze podceňovat možnost provedení exekuce přikázáním pohledávky. Ba naopak – podle reakcí některých exekutorských úřadů je přikázání pohledávky využíváno více než srážky ze mzdy. Exekutorům se daří vymáhat i poměrně vysoké částky dlužného výživného přikázáním jiných peněžitých pohledávek např. ze smlouvy, kterou povinný uzavřel v rámci své podnikatelské činnosti. Obchodní partner pak musel částku uvedenou na faktuře vyplatit exekutorovi, nikoliv povinnému.

Provedení exekuce prodejem movitých věcí bývá méně vhodným řešením, neboť exekutor musí zvažovat, zda výnos ze zpeněžení movitých věcí převýší náklady na odvoz a uskladnění movitých věcí.

Provedení exekuce pro výživné prodejem nemovitostí sice možné je, ale exekutoři využívají většinou jiného přiměřenějšího způsobu vzhledem k výši vymáhané částky. Oslovení exekutoři tento způsob provedení exekuce považují za krajní, nikoliv vyloučené řešení. Téměř bez praktického využití je i prodej podniku nebo zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitosti.

2.3 Vymáhání výživného ve vztazích s mezinárodním prvkem

Zavedení čtyř základních svobod Evropské unie má mimo jiné dopad i pro plnění, resp. neplnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Nejen rodič, kterému bylo svěřeno dítě do péče, se může stěhovat a odcházet s dítětem za prací do jiných států, ale i povinný má tuto možnost. Ochrana oprávněných dětí pak musí být zachována i tehdy, když povinný rodič odejde za prací do jiného státu, neboť přestěhováním povinného rodiče vyživovací povinnost nezaniká. V opačném případě by to byl snadný způsob pro vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti.

I v případě dlouhodobého pobytu rodiče v zahraničí musí výše výživného odpovídat

majetkovým poměrům povinného rodiče a odůvodněným potřebám dítěte. Vydělává-li si povinný rodič v cizině více než doma, může to být důvod pro žádost o zvýšení výživného v ČR.[85]

2.3.1. Vymáhání výživného z ciziny

Neplní-li povinný rodič žijící v zahraničí řádně a včas stanovenou vyživovací povinnost, rodič nebo osoba, které bylo dítě soudně svěřeno do péče (v případě zletilosti dítě samo), se mohou obrátit s žádostí o pomoc při vymáhání na ÚMPOD. Jednou z hlavních náplní činnosti ÚMPOD je vymáhání výživného na základě dvoustranných smluv o právní pomoci nebo mnohostranných smluv nebo jinak zajištěné vzájemnosti (přehled mezinárodních smluv a recipročních prohlášení lze najít na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR). Může jít jak o vymáhání výživného od povinných v cizině pro oprávněné v ČR (tzv. "červené spisy") tak i od povinných v ČR pro oprávněné v cizině (tzv. "modré spisy"). Výživné lze vymáhat na základě již existujícího vykonatelného rozhodnutí českého nebo zahraničního soudu, které placení výživného konkrétní osobě ukládá. Rozhodnutí českých soudů v cizině nejsou automaticky vykonatelná. Nejdříve musí být příslušným soudním nebo jiným orgánem státu, kde žije osoba výživou povinná, uznána. Obecně lze konstatovat, že uznána a vykonána v cizině mohou být pouze rozhodnutí českých soudů, kdy povinná osoba o řízení věděla a mohla se v něm řádně hájit. Zásadně nejsou v cizině uznatelná a vykonatelná rozhodnutí o výživném, kdy v době řízení před českým soudem nebyl znám pobyt povinného, a soud mu proto ustanovil opatrovníka podle OSŘ.

ÚMPOD posoudí možnosti vymáhání výživného a podrobně žadatele poučí o postupu, o dokladech, které je nutno doložit a přezkoumá doložené doklady. S těmito pokyny se žadatel dostaví k soudu (kterýkoliv soud, nejen podle bydliště; zpravidla soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni). Postup soudu je obsahem Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 30.4.2004, č.j. 56/2004-MO-J, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních v ustanoveních § 38 – 40. Soud je povinen být bezplatně nápomocen při opatření dokladů a ze svých rozpočtových prostředků hradí ověřený překlad návrhu. Soud vyhotovené doklady předá buď žadateli nebo je zašle přímo ÚMPOD.

Pokud podklady splňují všechny náležitosti, podle konkrétní situace ÚMPOD podá návrh k zahraničnímu soudu nebo postoupí věc k dalšímu řízení příslušnému cizímu orgánu

[85] Právo a rodina, 2000, č. 7, str. 20 Rozhodnutí Městského soudu v Praze, právní věta: Žije-li oprávněné dítě trvale na území České republiky, je nutno jeho odůvodněné potřeby oceňovat s ohledem na ekonomické poměry v České republice. Výživné stanovené rodiči, který žije a pracuje v jiné zemi, je třeba stanovit i se zvážením ekonomických podmínek v takové zemi. Při stanovení měny, ve které má být vyživovací povinnost splněna, je rozhodující zájem oprávněného dítěte.

nebo organizaci. O tomto úkonu a o výsledku řízení žadatele vyrozumí. ÚMPOD nemá žádné právní prostředky, jak přinutit spolupracující orgány v cizině nebo přímo osoby povinné k plnění povinností a závazků. ÚMPOD při vymáhání výživného z ciziny pouze přijímá a odesílá rozhodnutí, vyjádření, a to jak zahraničním úřadům, popř. určeným institucím, tak samotným oprávněným a povinným. To znamená, že ÚMPOD zprostředkuje předávání informací, pošty apod.

2.3.2 Vymáhání výživného do ciziny

ÚMPOD může rovněž jako přijímající orgán ČR obdržet od odesílajícího orgánu jiného státu žádost o vymáhání výživného od povinné osoby v ČR. ÚMPOD nejdříve posoudí, zda žádost splňuje všechny náležitosti podle mezinárodních smluv a poté podnikne kroky ke zjištění pobytu povinné osoby, nezdržuje-li se na adrese uvedené v návrhu. Následně zašle písemnou výzvu povinné osobě v ČR k zaplacení požadovaného výživného v určené lhůtě na účet ÚMPOD.

V případě, že povinná osoba na výzvu nereaguje, ÚMPOD podá návrh na uznání a výkon rozhodnutí cizího soudu (příp. na výkon rozsudku českého soudu) k příslušnému soudu v ČR, kterým je soud, v jehož obvodu má povinný bydliště. ÚMPOD v soudním řízení zastupuje žadatele žijícího v cizině, podniká jeho jménem všechny kroky potřebné pro dosažení úhrady výživného a zabezpečení převodů vymožených částek do ciziny.

ÚMPOD a odesílající orgán v cizině se vzájemně informují o podniknutých opatřeních jakož i o průběhu a výsledku výkonu rozhodnutí o výživném.

2.4 Vymáhání výživného podle TZ

V předchozích kapitolách bylo pojednáváno o vymáhání výživného občanskoprávní cestou, konkrétně cestou soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce vedené podle exekučního řádu. Tento způsob vynucování výživného však není způsobem jediným, neboť český právní řád dává oprávněným ještě jednu možnost, a to podání trestního oznámení pro zanedbání povinné výživy podle § 213 TZ. Pro porovnání těchto dvou způsobů je nutno nejprve stručně pojednat o tom, jaké podmínky trestní zákon pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu požaduje.

Trestného činu zanedbání povinné výživy se dopustí ten, kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného. Vždy musí jít o vyživovací povinnost vyplývající ze ZOR, nikoli stanovenou např. smluvně. Za toto jednání může být tato osoba potrestána trestem odnětí svobody až na jeden rok, vyšší trestní sazba hrozí za úmyslné vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti a případů, kdy pachatel vydá

oprávněnou osobu nebezpečí nouze. O trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 odst. 1 TZ jde podle judikatury jen při zaviněném neplnění zákonné vyživovací povinnosti, které je soustavné a trvá delší dobu, přičemž má jít o dobu alespoň 6 měsíců, i když není vyloučeno, že v závislosti na okolnostech případu mohou být znaky skutkové podstaty trestného činu naplněny i při kratší době, která se době 6 měsíců musí aspoň blížit.[86] Podle ustálené judikatury se zanedbáním povinné výživy rozumí nejen neplnění výživného poskytované v penězích, ale i neplnění povinnosti vyživovat jiného v naturální formě, poskytovat ošacení a stravu apod. Odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 není vyloučena samotnou okolností, že povinný nevěděl, kde se nachází oprávněný, protože se měl snažit zjistit místo pobytu dostupnými prostředky.[87] Za výživné ve smyslu ustanovení § 213 TZ nelze považovat příležitostná plnění v době styku otce s dětmi, která mají povahu dárků či jiných podobných plnění nesměřujících k uspokojování odůvodněných potřeb nezletilých dětí ve smyslu § 96 odst. 1 ZOR.[88]

Soudy shodně konstatují, že soud při posuzování trestní odpovědnosti ve smyslu § 213 TZ není vázán rozhodnutím, kterým v občanském soudním řízení byla stanovena povinnost vyživovat, včetně rozsahu výživného. V praxi však většinou orgány činné v trestním řízení budou vycházet z rozhodnutí občanskoprávního soudu, neboť kdyby měly zjišťovat vše ke zjištění výše výživného při téměř 10.000 zjištěných trestných činech za období roku 2007 (statistika kriminality Ministerstva vnitra ČR), pak by to zcela jistě nad míru bránilo ve stíhání jiných trestných činů. Výjimečně se objevují případy, kdy výši výživného posoudí orgán činný v trestním řízení jako předběžnou otázku sám. Jedná se o ty případy, kdy povinný měl uloženu rozhodnutím občanskoprávního soudu vyživovací povinnost, z důvodu invalidity nebo ztráty zaměstnání mu orgán činný v trestním řízení stanovil výživné nižší a z hlediska trestního práva se tak při plnění sníženého výživného nedopustil trestného činu. Trestní stíhání by bylo odloženo a oprávněný by se mohl do výše rozdílu domáhat plnění pouze občanskoprávní cestou.

Ani odsouzení nebo výkon trestu nezbavuje odsouzeného pachatele jeho povinnosti uhradit dlužné výživné. Naopak trestnost zanedbání povinné výživy zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.[89] Pachatel musí dlužné výživné v plném

[86] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 24/2000

[87] Též R 16/1996: Plnění zákonné vyživovací povinnosti totiž nespočívá jen v samotném placení výživného, ale i v tom, že osoba, která je povinna výživné platit, si v takovém případě z vlastní iniciativy zjistí, kde se zdržuje osoba, které má být výživné placeno, pokud je vzhledem k okolnostem toto zjištění pro povinnou osobu dostupným.

[88] Rozsudek Nejvyššího soudu 2 Tzn 172/196

[89] § 214 TZ

rozsahu uhradit sám anebo zajistit, aby za něj dlužné výživné uhradila jiná osoba. Splní-li vyživovací povinnost pouze částečně, lze k této skutečnosti přihlédnout pouze jako k polehčující okolnosti. Trestnost pachatelova jednání nezaniká ani tehdy, když částečným splněním nastane situace, kdy dlužná částka bude odpovídat výživnému za méně než šest měsíců.[90]

2.4.1.Trestný čin zanedbání výživy versus výkon rozhodnutí a soudní exekuce

Mám-li se pokusit porovnat, která cesta bude pro oprávněného výhodnější, pak se domnívám, že občanskoprávní cesta vede k úspěšnějšímu cíli či jinými slovy řečeno, trestněprávní způsob nepřináší pro oprávněné konstruktivnější způsob vymožení jejich pohledávky. Domnívám se, že stíhání pro nedbalostní formu trestního činu není nejvhodnějším způsobem. K trestnímu stíhání může dojít v situaci, kdy povinný ztratí práci nebo dosahuje nižších výdělků, ale jelikož předpokládá, že se jedná o krátkodobý jev, nepodá návrh na snížení výživného. Mezitím ale uplyne lhůta šesti měsíců a může být trestně stíhán. Na jistotě nepřidá ani rozdílná rozhodovací praxe soudů, kdy jeden soud toto hodnotí jako nenaplnění skutkové podstaty z důvodu chybějící soustavnosti, když bylo plněno alespoň částečně, zatímco jiný soud za obdobných skutkových okolností pachatele odsoudí. Na druhou stranu lze připustit, že tyto případy nebudou v praxi tolik časté, neboť trestně stíháni budou nejspíš především ti, kteří se dlouhodobě vyhýbají plnění vyživovací povinnosti a kdy je snaha přimět je k plnění pod hrozbou trestní odpovědnosti a z toho plynoucích možných důsledků ve výpise z rejstříku trestů.

Právě možnost trestního postihu považuji za významnou, ale současně i jedinou výhodu trestněprávního vymáhání výživného. Cílem trestního stíhání není odsouzení pachatele, nýbrž splnění jeho vyživovací povinnosti. Pokud povinný zaplatí před vynesením rozsudku soudu prvního stupně, nebude mít pro něj trestní stíhání negativní důsledky. Bude-li odsouzen, objeví se tato skutečnost ve výpise z rejstříku trestu a bude omezen při volbě zaměstnání. Tím však bude omezen i v plnění další vyživovací povinnosti. Jinými slovy řečeno, nebude-li povinný ochoten zaplatit, případné odsouzení může mít další negativní vliv na plnění vyživovací povinnosti. Nejenže výživné nebude trestněprávní cestou vymoženo, ale v důsledku možného nižšího výdělku budou sníženy možnosti jeho vymožení v budoucnu.

Úprava de lege lata by dle mého názoru měla jít spíš cestou posilování pravomocí v občanském soudním řízení, a to zejména při zjišťování skutečné výše výživného. Rovněž by mohly být stanoveny lhůty, ve kterých musí soud či soudní exekutor konat a k trestnímu oznámení by došlo, až v době, kdy je skutečně zjištěno, že se povinný plnění vyhýbá.

[90] Mgr. Mašek, D., Co dělat, když rodič neplatí výživné, Právo a rodina, 2003, č. 1, str. 8

2.5 Navrhovaná úprava měnící OSŘ a některé další zákony

V oblasti vymáhání výživného cestou soudního výkonu rozhodnutí a soudní exekuce proběhlo dne 28. 11. 2007 první čtení návrhu zákona měnícího OSŘ a další zákony. Novela by měla posílit postavení oprávněných a pomoci tak ve vymáhání výživného. Jelikož úprava ještě není součástí českého právního řádu, zmíním se o ní pouze rámcově s ohledem na možný vývoj.

V navrhované úpravě OSŘ a dalších 5 zákonů se promítá snaha ulehčit procesní postavení oprávněného v řízení o vymáhání výživného a ztížit postavení dlužníka. Do OSŘ je vloženo nové znění § 259a OSŘ, které ruší ustanovení § 260 odst. 1 OSŘ a které se týká činnosti soudu před nařízením výkonu rozhodnutí. Soudu se dostává v oblasti vymáhání výživného pro nezletilé děti širší rozsah oprávnění při zjišťování údajů o povinném, a to v rozsahu shodném s oprávněním soudních exekutorů. Přednostní postavení výživného před ostatními pohledávkami se zavádí i pro výkon rozhodnutí prodejem podniku.

V ZOR je prodlužena promlčecí lhůta pro případ vymáhání výživného. Promlčecí doba neběží po dobu, dokud trvá vyživovací povinnost rodičů k dětem, nejdéle však do doby, kdy dítě dosáhne věku 26 let (§ 98 odst. 2 ZOR).

Novelou je rovněž dotčen EŘ, kde se nově upravuje osvobození od povinnosti platit zálohy na náklady exekučního řízení o výživné. Toto ustanovení je dle mého názoru vhodné, protože ve většině případů, se kterými jsem měla možnost se seznámit, oprávnění (za nezletilé jejich zákonný zástupce) platili nemalé zálohy na náklady exekuce. Nejenže jim tedy nebylo placeno řádně a včas výživné, ale ještě museli zaplatit přiměřenou zálohu exekutorovi na provedení exekuce. Pokud pak oprávnění nebyli s prací exekutora spokojeni, požádali soud o zproštění funkce exekutora a pověření nového, přičemž pak platili znovu zálohu na náklady exekuce.

Změněno je rovněž ustanovení § 55 odst. 2 EŘ týkající se zastavení řízení, a to tak, že soud exekuci nezastaví, jsou-li splněny podmínky pro osvobození oprávněného podle zvláštního právního předpisu nebo jde-li o exekuci k vymožení výživného nezletilého dítěte. V neposlední řadě pak i pomoc soudu ve věcech výživného bude osvobozena od soudních poplatků – nikoliv již od úkonu, jak tomu bylo doposud, ale napříště se bude jednat o osvobození věcné, neboť soud může a zpravidla bude činit větší počet úkonů.

V zákoně o sociálně právní ochraně dětí je výslovně stanovena povinnost OSPOD poskytovat pomoc v případě neplacení výživného při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu. Zde zřejmě zákonodárce předpokládá, že OSPOD budou sepisovat návrh na nařízení

výkonu rozhodnutí vedle dosud zavedené praxe sepisování návrhů do protokolu u příslušného soudu.

Zákon pomoci v hmotné nouzi je pak doplněn nutností spolupráce pověřených obecních úřadů se soudními orgány a orgány činnými v trestním řízení. Osobám, které dlouhodobě neplní vyživovací povinnost, se snižuje částka živobytí na existenční minimum.

Bude-li navrhovaná úprava schválena, měla by nabýt účinnosti 1. 7. 2008.

Závěr

Vykonávací řízení o výchově nezletilého dítěte je řízením upraveným v OSŘ a jedná se o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Zejména v tomto vykonávacím řízení by měl být kladen velký důraz na generální prevenci tak, aby pouhá možnost uplatnění státního donucení vedla povinného k dobrovolnému plnění vykonatelného rozhodnutí. Primární ochrana dítěte přísluší rodičům dítěte. Tito však mnohdy zapomínají na nejlepší zájem dítěte, který v soudních síních tak hrdě hlásají a pak nezbývá než přistoupit k soudnímu zásahu k zajištění ochrany oprávněných zájmům dítěte.

Pokud je výkon rozhodnutí přece jen nařízen, měl by být prováděn velmi opatrně. Je nutno si uvědomit, že dítě má právo na kontakt s oběma rodiči a na péči od obou rodičů a neplněním soudních rozhodnutí mohou být přetrhávány citové vazby dítěte k jednomu z rodičů a tyto změny se mohou výrazně projevit na dalším vývoji, výchově a návycích nezletilého dítěte.

V praxi soudů výkony rozhodnutí o výchově nepředstavují vysoký počet případů, nýbrž se jedná o problematiku méně častou. Nedostatek praxe spatřuji v tom, že soudy nevedou statistiky týkající se počtu výkonů rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, způsobů rozhodování a provádění soudního výkonu rozhodnutí. Statistické přehledy považuji za stěžejní, protože jedině tak je možno hodnotit rozhodovací praxi soudů (mimo jiné i co do délky řízení) a skutečné dopady na samotné dítě. Pokud jde o samotné provádění výkonu rozhodnutí, nepřísluší mi hodnotit postup soudů a domnívám se, že toto hodnocení není ani možné s ohledem na individuální zvláštnosti každého případu. Při všech úkonech by měl soud zohledňovat nejlepší zájem dítěte.

Vymáhání soudních rozhodnutí o výživě není věnována samostatná zvláštní úprava. Na některých místech jsou pro vykonávací a exekuční řízení stanoveny určité specifické postupy, ale obecně je s výživným nakládáno stejně jako s jinou peněžitou pohledávkou. Oprávnění, kterým není dobrovolně plněna vyživovací povinnost, se mohou obrátit na soud s návrhem na výkon rozhodnutí nebo s návrhem na provedení soudní exekuce. Soudní i exekutorská praxe se snaží o zajištění pravidelného poskytování výživného, které odpovídá účelu výživného jako opakujícího se peněžitého plnění, ale tomu musí odpovídat majetkové poměry povinného, a zejména pak jeho majetkové poměry skutečné. Oprávněný má vedle občanskoprávních prostředků pro vymožení výživného k dispozici i možnost podání trestního oznámení pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 TZ. Nelze paušalizovat, která cesta povede oprávněného k úspěšnému cíli a zajistí mu vymožení pohledávky, neboť volba způsobu závisí na situaci oprávněného a úspěšnost vymožení plnění i na individuálních

majetkových poměrech povinného. Oprávnění často využívají vedle soudního výkonu rozhodnutí nebo soukromé exekuce i možnost, kterou jim dává TZ.

Úspěšnost vymáhání výživného nelze s jistotou hodnotit, neboť ani v těchto případech nejsou vedeny jednotné statistiky. Některé soudy statistiky ohledně počtu návrhů a způsobu provádění výkonu rozhodnutí vedou, ale otázku úspěšnosti výkonu rozhodnutí mohou hodnotit jen přibližně. Nicméně i v oblasti vymáhání výživného se nejedná o vysoký počet nápadů. Na druhou stranu oproti minulým letům lze vysledovat vzestupný trend neplnění vyživovací povinnosti.

Se vstupem ČR do Evropské unie a přijetím závazků z mezinárodních smluv vzrůstá počet případů vynucování soudních rozhodnutí o výchově a výživě s mezinárodním prvkem. Narůstá počet uzavřených manželství osob různé státní příslušnosti, kdy rodiče řeší rodinné rozepře tím, že unesou dítě ze státu jeho obvyklého bydliště do státu, jehož je rodič únosce státním příslušníkem. Únosce je často přesvědčen o správnosti svého jednání a neuvědomuje si, že tím porušuje mezinárodní smlouvy a často i vnitrostátní právní řád státu obvyklého bydliště dítěte. Následně je nutné v šestitýdenní lhůtě rozhodnout o navrácení či nenavrácení dítěte a toto rozhodnutí vykonat. Odstěhováním nelze řešit rodinné spory v oblasti výchovy a rovněž odstěhováním povinného či oprávněného do jiného státu se povinný nezprostí povinnosti platit výživné. Na základě přijatých mezinárodních smluv nebo na základě principu vzájemnosti lze vymáhat výživného z ciziny a do ciziny.

Stávající platná právní úprava nevyhovuje požadavkům praxe a zájem o tuto problematiku dokládají i navrhované novely OSŘ týkající se vynucování soudních rozhodnutí o výchově i výživě. Považovala jsem za vhodné nastínit alespoň záměr zákonodárce s ohledem na možný vývoj v případě schválení těchto návrhů.

Smyslem diplomové práce bylo vystihnout některé zvláštnosti vykonávacího řízení o výchově dítěte a vymáhání výživného. Zcela nepochybně se mi nepodařilo vystihnout všechny aspekty tohoto problému. Bude-li tato práce odbornou veřejností shledána v některých bodech věcně správnou, nesrozumitelnou či rozpornou, pak přesto splní své poslání tím, že budou nesprávně pochopené problémy vysvětleny odborníky z řad teorie či praxe a tím bude této citlivé oblasti věnována další pozornost, kterou si nepochybně zaslouží.

Použitá literatura:

Prof. JUDr. Winterová, A., CSc. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2006, ISBN 80-7201-595-8

JUDr. Bureš, J., JUDr. Drápal, L., JUDr. Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád komentář – I. a II. díl, 7. vydání, Praha: C.H.Beck, 2006, ISBN 80-7179-378-7

JUDr. Kurka, V., JUDr. Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, 1. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, ISBN 80-7201-443-9

JUDr. Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2006, ISBN 80-7179-489-9

JUDr. Kasíková, M., Mgr. Kučera, Z., JUDr. Plášil, V., JUDr. Šimek, K., JUDr. Jirmanová, M., JUDr. Hubáček, J.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), Komentář, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-582-7

Doc. JUDr. Šámal, P., Ph.D., JUDr. Púry, F., JUDr. Rizman, S.: Trestní zákon komentář, II. díl, 6. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004, ISBN 80-7179-896-7

JUDr. Holub, M., JUDr. Nová, H., JUDr. Sladká Hyklová, J.: Zákon o rodině komentář a předpisy související, 8. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2007, ISBN 978-80-7201-668-6

JUDr. Grossová, M. E., Ph. D.: Exekuce na peněžitá plnění v současné právní praxi, 5. vydání podle stavu k 1. 1. 2007, Praha: LINDE PRAHA, a.s., 2007, ISBN 978-80-7201-621-1

JUDr. Sekaninová, E., K některým otázkám výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného pro výživné nezletilých dětí, Socialistická zákonnost 1982, ročník 30

JUDr. Schelleová, I.: Exekuční řízení, 1. vydání, Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998, ISBN: 80-85858-66-5

JUDr. Schelleová, I.: Civilní proces, 1. vydání, Praha: EUROLEX BOHEMIA a.s., 2006, ISBN: 80-86861-09-0

JUDr. Kurka, V.: Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, 1.vydání, Praha: ASPI, a.s., 2005, ISBN 80-7357-054-8

JUDr. Vrcha, P.: Výběr aktuálního rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu ČR, , 2. vydání, Judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku, Praha: Linde Praha, a.s., 2005, ISBN 80-7201-542-7

Mgr. Pech, L., Vězení pro neplacení výživného? Časopis Právní rádce 2007, č. 2, str. 64 – 66

JUDr. Zezulová, J., Ph.D., Trestný čin zanedbání povinné výživy z pohledu soudní judikatury, časopis Právo a rodina, 2000, č. 6, str. 11-13

Mgr. Mašek, D., Co dělat, když rodič neplatí výživné, časopis Právo a rodina, 2003, č. 1, str.5-8

Soudní spolupráce v občanskoprávních věcech v Evropské unii, Příručka pro právníky, dokument vydaný Evropskou komisí ve spolupráci s Evropskou justiční sítí pro občanské a obchodní věci

Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II, dokument vydaný Evropskou komisí ve spolupráci s Evropskou justiční sítí pro občanské a obchodní věci

Sborník Veřejného ochránce práv Rodina a dítě, Veřejný ochránce práv, 2007

Opatrovnické spisy Obvodního soudu pro Prahu 5 a Okresního soudu v Příbrami

Exekuční spisy Obvodního soudu pro Prahu 5 a Okresního soudu v Příbrami

Důvodová zpráva k návrhu zákona – novela OSŘ, sněmovní tisk č. 390/0

Důvodová zpráva k návrhu zákona – novela OSŘ, sněmovní tisk č. 325

Internetové zdroje:

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, <http://www.umpod.cz/>, ke dni 17. 3. 2008

Ministerstvo spravedlnosti, <http://portal.justice.cz/>, ke dni 17. 3. 2008

Veřejný ochránce práv, <http://www.ochrance.cz/>, ke dni 17. 3. 2008

Evropská Komise - Evropská soudní síť pro civilní a obchodní věci, <http://ec.europa.eu/civiljustice/index_cs.htm>, ke dni 17. 3. 2008

Ministerstvo vnitra, <http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2007/index.html>, ke dni 17. 3. 2008

Seznam zkratek:

Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
HÚ	sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 o Úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Nařízení	nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
OSŘ	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SoudP	zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zák. č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
EŘ	zák. č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
zákon o VSÚ	zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů
Instrukce	Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS-Org
JŘ	vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
R	judikát uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek vydávané Nejvyšším soudem
Sborník I	Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím, Nejvyšší soud ČSSR, SEVT1974

Ostatní používané zkratky:

výkon rozhodnutí o výchově	výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
VSÚ	vyšší soudní úředník
ČR	Česká republika
ÚMPOD	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
ochránce	Veřejný ochránce práv

Příloha - přehled

Okresní soud Žďár nad Sázavou

	Rok	Celkem	Srážky ze mzdy	Přikázáním pohledávky	Prodej mov.věcí	Odeps. z účtu	Prodej nemovitosti	Zříz.zást. soudc.pr.
Výživné pro nezl.	**2007**	**81**	59	1	18	2	1	0
Výživné	**2007**	**18**	13	2	3	0	0	0
Výživné pro nezl.	**2006**	**82**	60	1	20	0	1	0
Výživné	**2006**	**8**	7	0	1	0	0	0
Výživné pro nezl.	**2005**	**89**	69	4	13	1	1	1
Výživné	**2005**	**8**	5	1	2	0	0	0

Obvodní soud pro Prahu 10

V roce 2007 byly ke zdejšímu soudu podány návrhy na výkon rozhodnutí ohledně vymáhání výživného následujícími způsoby:

- prodejem movitých věcí 1 návrh
- přikázáním pohledávky 2 návrhy
- srážkami ze mzdy a jiných příjmů 20 návrhů
- prodejem nemovitostí 1 návrh
- prodejem podniku 0
- zřízením soudcovského zástavního práva 0

Okresní soud v Českých Budějovicích

Za rok 2007 bylo nařízeno 164 výkonů rozhodnutí na výživné na nezletilého, z toho:

- prodejem movitých věcí 47 návrhů
- srážkou ze mzdy 90 návrhů
- přikázáním pohledávky 12 návrhů
- soudcovská agenda 15 návrhů